

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Marek Masarik

**Zásada kontradiktornosti a její prvky v aktuální právní úpravě
trestního práva procesního**

Diplomová práce

Olomouc 2021

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Zásada kontradiktornosti a její prvky v aktuální právní úpravě trestního práva procesního* vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čárou má 108 077 znaků včetně mezer.“

V Praze dne 31. července 2021.

.....
Marek Masarik

Chtěl bych poděkovat JUDr. Lence Bradáčové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za možnost spolupráce, vstřícný přístup, odborné vedení a předané vědomosti a praktické poznatky z oblasti trestního práva v průběhu studia. Dále bych se chtěl poděkovat své rodině a přátelům za poskytnuté zázemí a podporu při studiu. Srdečné poděkování patří i Ing. Tomáši Horníkovi a Mgr. Jane Polčákové za korekturu této diplomové práce.

Abstrakt a klíčová slova

Název: Zásada kontradiktornosti a její prvky v aktuální právní úpravě trestního práva procesního

Abstrakt: Tato diplomová práce se zabývá zásadou kontradiktornosti a s tím souvisejícími otázkami, jako jsou jiné základní zásady trestního řízení a míra jejich uplatnění, kontinentální právní systém a *common law* a český model trestního řízení. Zásada kontradiktornosti je v práci rozebírána z pohledu jejího různého chápání. Diplomová práce popisuje zásadu kontradiktornosti z pohledu práva na spravedlivý proces, ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu České republiky a nachází se v ní úvaha ohledně této zásady v kontextu rekodifikace trestního práva procesního v České republice. Hlavním cílem této práce je tedy objasnění zásady kontradiktornosti, posouzení, jak se tato zásada projevuje v českém trestním řízení *de lege lata* a zhodnocení, jestli míra jejího uplatnění odpovídá standardům, které vyvinul Evropský soud pro lidská práva.

Klíčová slova: zásada kontradiktornosti – trestní řízení – základní zásady – spravedlivý proces – rekodifikace – trestní řád

Abstract and key words

Name: Adversarial principle and its elements in a current legislation on the law of criminal procedure

Abstract: This diploma thesis deals with adversarial principle and related issues, such as other fundamental principles of criminal procedures and the degree of their application, the continental legal system and common law and the Czech model of criminal proceedings. The adversarial principle is analysed in the diploma based on its understanding from different points of view. The diploma thesis describes adversarial principle from the right to a fair trial point of view, the light of the case law of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of the Czech Republic. The main aim of this work is to clarify the adversarial principle, assess on how this principle manifests itself in the Czech criminal procedures de lege lata and evaluate whether the extent of its application meets the standards developed by the European Court of Human Rights.

Key words: adversarial principle – criminal procedure – fundamental principles – fair trial – recodification – criminal procedure code

Obsah

Seznam použitých zkratk	7
Úvod	8
1 Základní modely trestního řízení	11
1.1 Terminologické vymezení	11
1.2 Inkviziční model trestního řízení	12
1.3 Adversární model trestního řízení	14
1.4 Dílčí závěr – vzájemné podobnosti a odlišnosti	16
1.5 Smíšený model trestního řízení	18
2 Model trestního procesu v české právní úpravě	21
2.1 Úvodem	21
2.2 Oblast zahájení a dalšího postupu v trestním řízení	21
2.2.1 Legalita	21
2.2.2 Oportunita	22
2.3 Oblast dokazování	24
2.4 Oblast stupně zjišťované pravdy	26
2.5 Dílčí závěr.....	27
3 Zásada kontradiktornosti	28
3.1 Úvodem	28
3.2 Pojem kontradiktornosti	28
3.3 Kontradiktornost jako protiklad inkvizičního procesu	29
3.4 Kontradiktornost jako derivát práva na spravedlivý proces	31
3.5 Kontradiktornost ve světle EÚLP a judikatury ESLP	33
3.6 Dílčí závěr.....	35
3.7 Uplatnění zásady kontradiktornosti v trestním řízení	37
3.8 Budoucnost zásady kontradiktornosti v českém trestním řízení	42
Závěr	46
Seznam použitých zdrojů	48

Seznam použitých zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP, Úmluva	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
ZStZ	Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Předmětem této práce budou v širším smyslu základní pilíře každé oblasti práva, jimiž jsou základní zásady. Tvoří podstatu jednotlivých odvětví práva a jejich uplatnění určuje charakter těchto odvětví. Tím spíše to platí o základních zásadách trestního práva procesního. Základní zásady jsou významným stavebním prvkem trestního řízení a ovlivňují jeho každodenní podobu a praktický průběh. Trestní proces na nich stojí, ale zároveň i padá. Od základních zásad, jakožto vůdčích právních idejí, se odvíjí všechny instituty procesního práva.

Měla-li by tato práce za cíl pojednat o všech základních zásadách trestního řízení, nebyl by zde k tomu pro neuvěřitelnou šíři tématu dostatečný prostor. Proto se omezí jenom na jednu z nich. Na zásadu, která do českého právního prostředí pronikla především skrze evropské právo *lato sensu* a která dosud nebyla legislativně nikterak výslovně uchopena. Zásada, která je v odborné veřejnosti různě chápána, ale zároveň je častokrát skloňována jakožto nosní princip¹ již dlouho připravovaného nového trestního řádu, na který všichni netrpělivě čekáme, i když stále není jasno, jakou bude mít finální podobu. Kontradiktornost, zásada kontradiktornosti anebo kontradiktorní zásada a její projevy v české právní úpravě trestního řízení. Tak zní ústřední téma této práce, které bude rozpracováno v rámci československého právního prostředí, ale ne méně i z aspektu evropského. Při zpracování této zásady se však nelze vyhnout i jiným zásadám, které se uplatňují v trestním řízení, a proto bude i s nimi pracováno.

Co se týče dosavadního zpracování tohoto tématu, lze uvést, že se značně objevuje v rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), ale i v judikatuře Ústavního soudu České republiky, který zásadu kontradiktornosti taktéž reflektuje. V rámci odborné literatury lze za průkopníka v oblasti základních zásad trestního řízení označit Repíka s jeho monografií *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo* a dále se kontradiktorností výrazně odborně zabývá Fenyk a věnoval se jí i Šámal. Z mladší generace je to pak především Mulák.

Hlavním cílem práce, jak již napovídá její název, je objasnění zásady kontradiktornosti a posouzení, jak se tato zásada projevuje v českém trestním řízení *de lege lata* a zhodnocení, jestli míra jejího uplatnění odpovídá standardům, které vyvinul ESLP.

Pro dosažení stanoveného cíle práce bylo definováno několik výzkumných otázek, na které se tato práce bude snažit průběžně odpovědět:

¹ Pojmy zásada a princip budou v této práci používány *promiscue*.

„1. Jaké základní modely trestního řízení tradičně právní nauka rozeznává a jak se od sebe vzájemně odlišují?“ Při hledání odpovědi na tuto otázku je nevyhnutné postupovat analyticky a induktivně, zkoumat genezi jednotlivých právních systémů a provést jejich pečlivý rozbor z hlediska, jaké zásady panují v jednotlivých systémech a jaké jsou diferenciační kritéria. Velmi významnou bude v této části komparativní metoda.

„2. Jaký systém trestního řízení se uplatňuje v České republice?“ Obdobné postupy budou užity i při zodpovězení této otázky. Pro lepší pochopení budou projevy jednotlivých zásad, které klasifikují charakter trestního řízení, demonstrovány na konkrétních ustanoveních zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TŘ“).

3. Jaký je význam zásady kontradiktornosti, jak se uplatňuje tato zásada v České republice a jaká je její budoucnost z pohledu rekonstrukce trestního řádu?“ Lze říct, že toto je stěžejní výzkumná otázka celé práce. Aby bylo možné na ní zodpovědět, je k tomu nevyhnutná rozsáhlá práce s odbornou literaturou a judikaturou jak Ústavního soudu, tak ESLP. I v této části práce se budou užívat klasické metody výzkumu jako je komparace, syntéza, analýza, indukce a dedukce. Hojně bude rovněž pracováno s recentní právní úpravou trestního řízení.

Z uvedených výzkumných otázek lze usuzovat i na strukturu práce. Ta bude členěna do základních, ideově souvisejících větších celků.

První kapitola práce se bude za účelem správného pochopení zásady kontradiktornosti zabývat základními modely trestního řízení a bude rozdělena na pět podkapitol. První z nich se bude věnovat terminologickému vymezení pojmů jako je adversární a inkviziční model trestního řízení, systém *common law* a kontinentální právní systém. Na tomto místě bude čtenář upozorněn na jazykové a významové nepřesnosti, které jsou nezdědka používány. V druhé podkapitole bude podrobněji popsán inkviziční model trestního řízení, jeho historický vývoj ve Francii až po současné chápání jakožto osvícené inkvizice. Třetí podkapitola bude zpracovávat charakteristické znaky adversárního trestního řízení. Ve čtvrté podkapitole bude učiněn dílčí závěr, ve kterém budou shrnuty základní odlišnosti, ale i podobnosti obou komentovaných systémů, jako je např. sporný či nesporný charakter řízení, aktivita státu či společný znak, kterým je zásada presumpce nevinny. V poslední části této kapitoly bude definován smíšený model trestního řízení, důvody, pro které vznikl, a způsob jeho vzniku, kterým je sblížení adversárního a inkvizičního procesu.

Ve druhé kapitole bude charakterizován český model trestního řízení a snaha o jeho zařazení mezi předkládané základní modely trestního řízení. V první podkapitole bude přiblíženo dané téma a stanovena kritéria, na základě kterých proběhne zmiňované přiřazení.

Další tři podkapitoly budou zaměřené na tyto odlišující faktory, kterými jsou zahájení a postup v trestním řízení, dokazování a zjišťování pravdy. V rámci těchto částí bude podrobně pojednáno o zásadě legality a oportunity, zásadě vyhledávací a zásadě materiální pravdy. Na závěr kapitoly bude učiněn opět dílčí závěr.

Po snaze objasnit typické modely trestního řízení a klasifikaci toho českého, se bude poslední kapitola této práce konečně fokusovat na zásadu kontradiktornosti. V jejích osmi podkapitolách se budu mimo jiné zaměřovat na pojmové vymezení kontradiktornosti v československém právním prostředí, různé názorové proudy ohledně jejího vnímání, její chápání jako derivátu práva a spravedlivý proces zejména v rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Kontradiktornost bude představena i ve světle judikatury ESLP. Taktéž budou rozebrány její konkrétní prvky v právní úpravě českého trestního řízení *de lege lata*. V neposlední řadě bude poskytnuto zamyšlení nad budoucností této zásady v kontextu rekonstrukce trestního práva procesního.

Jak již bylo naznačeno, v průběhu zpracování tohoto tématu bude užito široké škály a velké množství odborné literatury, především monografií, komentářů, ale i příspěvků ve sbornících a odborných časopisech v oblasti trestního práva a kriminalistiky. Neméně podstatným zdrojem informací bude judikatura Ústavního soudu a ESLP. Mezi další zdroje lze zařadit různé internetové články či příručky.

Diplomová práce vychází z právního stavu ke dni 31. července 2021.

1 Základní modely trestního řízení

1.1 Terminologické vymezení

V geografickém prostoru evropských zemí se historicky vyvinuly dva základní modely trestního řízení, a to inkviziční a adversární. Plynutím času, především ale v posledních desetiletích, se k těmto dvěma základním modelům přidal třetí, který vznikl vzájemným ovlivňováním procesu inkvizičního a adversárního. Můžeme tedy mluvit o modelu smíšeném a tím se mění zažitá dichotomie trestních procesů na triádu. Právě poslední model je pro současnou trestněprávní nauku z pohledu zkoumání nejzajímavější, a pro právní praxi nejdůležitější, protože kombinuje v sobě prvky obou systémů. Nicméně je dlužno poznamenat, že ryzí model trestního řízení jak inkvizičního, tak adversárního bychom hledali v dnešní době jen obtížně, a právě smíšený model se dostal do popředí.

Prvně, než se pokusíme vymezit základní znaky obou modelů trestního řízení, je nezbytné se zabývat pojmoslovím. Inkviziční neboli kontinentální proces se někdy nazývá i jako románskogermánský.² To z důvodu jeho geneze, protože v sobě historicky skloubil prvky starého římského, kanonického, severoitalského a germánského práva.³ Inkviziční proces se vyznačuje nespornou povahou. V současnosti se o tomto druhu procesu říká spíše jako o inkvizičně-obžalovacím, resp. reformovaném inkvizičním procesu, protože prošel od jeho původní formy až k dnešnímu chápání četnými změnami. Naopak model adversární, který má spornou povahu, se vyvinul v zemích *common law*. Z tohoto důvodu bývá označován jako angloamerický.

Kromě těchto označení se pro model trestního řízení užívaného v těchto geografických oblastech užívá i přívlastek akuzační či kontradiktorní. Tato terminologie však není úplně přesná a může docházet k různým dezinterpretacím. Na akuzačním principu, tedy zásadě obžalovacím, je vybudován i dnešní inkviziční kontinentální proces, proto by bylo chybné, kdybychom ho spojovali jenom s anglosaským trestním řízením.

Co se týče pojmu kontradiktornost, ten je užíván hlavně v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, a to jak pro model inkviziční, tak pro model adversární. Je odvozen od čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jenom „EÚLP“ nebo „Úmluva“) a je považován za dnes již integrální součást tzv. *fair trial* čili práva na spravedlivý proces.

² MULÁK, Jiří. Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení. *Paneurópske právnické listy* [online], 2020, roč. III, č. 1 [cit 15. července 2021]. Dostupné z: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

³ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. I. a II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 40.

Proto by bylo opět mylné spojovat kontradiktorní řízení jenom s adversárním modelem trestního řízení.⁴ Pojem kontradiktornosti bude ještě projednán na jiném místě této práce, protože se jedná o ústřední téma, na které se práce zaměřuje.

1.2 Inkviziční model trestního řízení

Původní inkviziční proces bývá charakterizován (nejen) koncentrací úkolů jednotlivých subjektů trestního řízení v rukou subjektu jediného. Konkrétně se jednalo o spojení jak osoby žalobce, tak osoby, která disponovala rozhodovací pravomocí v jedno. Soud tedy sám z úřední povinnosti zahajoval a vedl trestní řízení, v rámci kterého prováděl vyšetřování a dokazování. Konkrétní osobu obžaloval a následně rozhodoval o její vině, či nevině. Celé řízení bylo neveřejné a tajné, často probíhalo jenom písemně.⁵ Nedělilo se na stadia trestního řízení, jak jsou nám známa v dnešní době. Kauzálně vedou kořeny inkvizičního modelu k církevním inkvizičním procesům, ve kterých se ne nezdávka užívala i tortura.⁶ V této rovině představoval původní inkviziční neboli vyšetřovací systém trestního řízení protipól k dnešní obžalovací zásadě, tedy akuzačnímu principu.

Ten byl, byť v omezené podobě, do kontinentálního inkvizičního procesu zaveden až na přelomu 18. a 19. století ve Francii po událostech Velké francouzské revoluce přijetím nového napoleonského trestního řádu *Code d'instruction criminelle* (1808). Právní předpis rozdělil původně jednotné řízení na tajné a v písemné formě vyšetřujícím soudcem vedené inkviziční přípravné vyšetřování a na hlavní přelíčení před soudem, ve kterém se začala uplatňovat zásada ústnosti, bezprostřednosti a veřejnosti.⁷ V těchto nově oddělených stádiích trestního řízení se již začaly zrcadlit prvky adversárního systému.

Právě v tuto dobu se objevil v řízení veřejný žalobce, buďto jako státní zástupce anebo soukromý žalobce, který měl ovšem podstatně slabší postavení než vyšetřující soudce.⁸ Došlo tedy k oddělení subjektu vyšetřujícího, žalujícího, soudícího a i obhajujícího, i když o obhajobě v té době lze mluvit jen s jistou nadsázkou. Obžalovací princip se projevoval v řízení před soudem právě tím, že žalobce ztrácí svůj titul *dominium litis*, tedy postavení pána sporu a dochází ke střídavému souboji mezi žalobou a obhajobou v hlavním přelíčení, i když, jak již

⁴ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 42-43.

⁵ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. I. a II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 40.

⁶ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první, Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, s. 10-11.

⁷ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. I. a II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 90.

⁸ MULÁK, Jiří. Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení. *Paneurópske právnické listy* [online], 2020, roč. III, č. 1 [cit 15. července 2021]. Dostupné z: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

bylo poznamenáno, je zde pořád velmi intenzivně potlačena rovnost stran řízení v neprospěch obviněného. Inkviziční prvky jsou pořád zachovány v tom, že soudce sbírá skutkový materiál, tedy zjišťuje skutkový stav prostřednictvím dokazování a strany mají v tomto směru jakousi doplňkovou, resp. pomocnou roli.⁹

Dalším charakteristickým prvkem původního *processus inquisitorius* bylo postavení obviněného a jeho práva na obhajobu, kdy tento měl spíše povahu objektu než subjektu. Obviněný neměl žádná procesní práva ani možnost být zastoupen obhájcem, měl však povinnost pravdivě vypovídat (tzv. promisorní přísaha). Právě svědecká výpověď a doznání byly považovány za stěžejný důkazy, na nichž stálo rozhodnutí.¹⁰ Prvotní změny v postavení obviněného nastaly již po přijetí trestního řádu v roce 1808, kdy došlo k prohloubení zásady volného hodnocení důkazů a zavedením zmíněného akuzačního principu. Kromě toho došlo k odstranění tortury jakožto dosud velmi významného a účinného nástroje sloužícího k doznání obviněného. Výrazně citelné nastavení nového paradigmatu nastalo až po roce 1897, kdy do francouzského trestního řízení byly vtěleny základy kontradiktornosti. Obviněný získal právo na obhajobu v přípravném řízení, právo navrhnout důkazy či nahlížet do spisu.¹¹

Pro inkviziční proces je typické, že je ovládán zásadou oficiality a ve stadiu dokazování se uplatňuje zásada vyhledávací za účelem zjištění materiální pravdy, která je podle Storche základem každého řízení trestního a zároveň jeho nejvyšším cílem.¹² Je tedy povinností orgánů činných v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“), aby náležitě zjistily a prokázaly skutkový stav tak, aby to bylo dostatečné pro rozhodnutí o skutku, resp. vině či nevině bez zbytečných pochybností.¹³ Zároveň mají povinnost prokazovat skutečnosti nejen v neprospěch obviněného, ale i v jeho prospěch.

Na tomto místě se začíná vyjevovat otázka ohledně důkazního břemene veřejného žalobce, a to v materiálním smyslu. Jeho neunesení vede k odlišným výsledkům jako je to v civilním soudním řízení, nedochází ke ztrátě sporu, ale pod vlivem zásady presumpce nevinny a s tím souvisejícího principu *in dubio pro reo* dochází k zproštění obviněného.¹⁴ Otázka postihu žalobce za neunesení důkazního břemene zůstává stranou.

⁹ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. I. a II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 91.

¹⁰ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 42, 44.

¹¹ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první, Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, s. 11.

¹² STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. I. a II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 8.

¹³ FENYK, Jaroslav. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: FENYK, Jaroslav (ed). *Poceta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 10.

¹⁴ FENYK, Jaroslav. Důkazní břemeno a trestní řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 74.

Inkviziční trestní řízení se ve stadiu dokazování, tedy co do zásady vyhledávací a zásady zjišťování materiální pravdy podobá nespornému nalézacímu civilnímu soudnímu řízení, a proto je i pro četnou část kontinentálních právních úprav trestního procesu myšlenka existence či zavedení institutu formálního důkazního břemene zjevně cizí.¹⁵

Je patrné, že v kontinentálním inkvizičním procesu sehrávají důležitou a nezastupitelnou roli právě orgány státu, které jednak řízení vedou, ale zároveň i objasňují skutkový stav a rozhodují o vině či nevině. Avšak už dlouhou dobu jsou tyto úkoly rozděleny mezi vícero subjektů. Z uvedeného plyne, že v tomto modelu řízení náleží značná pravomoc vyšetřovacím orgánům a tím se projevuje důvěra jednotlivce či společnosti ve stát, který uplatňuje svoje různorodé pravomoci právě v mantinelech spravedlivého trestního řízení.¹⁶

Dalším typovým znakem kontinentálního modelu trestního řízení je skutečnost, že trestní právo je v rámci duality práva řazeno k právu veřejnému a ve společnosti existuje stabilní veřejný zájem na tom, aby byly vyšetřeny trestné činy a odsouzeni a potrestáni jejich pachatelé. I v tomto směru se odráží již výše zmíněná důvěra společnosti ve státní aparát, kterému jsou k těmto úkolům svěřené odpovídající pravomoci.¹⁷ Ovšem musejí být vykonávány nezávisle, nestranně a zejména spravedlivě.

1.3 Adversární model trestního řízení

Jak již bylo uvedeno výše, tento model trestního řízení je nerozlučně spjat se zeměmi, ve kterých vzniklo právo *common law*. Musíme při tom vycházet z dvoukolejnosti tohoto právního systému, protože se rozděluje na právo, které se vyvinulo v oblasti Velké Británie a dále právo, které má svou genezi v oblasti Spojených států amerických.¹⁸ Pro tuto práci bude mít větší význam zaměřit se právě na ono právo anglické (resp. anglosaské).

Právo *common law* při svém počátku odráželo rozhodovací praxi královských soudů a následné užívání soudních rozhodnutí jako precedenty, které mají povahu pramenů práva.¹⁹ Původně tyto soudy nezasedaly trvale, ale v pravidelných cyklech a jednalo se o tzv. *grand jury* (*jury of accusation*). Později byly nahrazeny tzv. *self-informing juries*. Členové těchto porot měli dobře znát skutkový stav projednávaného případu (i když ne vždy tomu tak bylo),

¹⁵ KANDOVÁ, Katarína. Pojem pravdy (nejen) v trestním řízení a některé související instituty. *Právník*, 2010, roč. 156, č. 10, s. 849.

¹⁶ FENYK, Jaroslav. Etika v trestním řízení, respektive v soudní síni – soudce. *Státní zastupitelství*, 2018, roč. 16, č. 5, s. 22.

¹⁷ FENYK, Jaroslav. In: ZÁHORA, Jozef a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 50.

¹⁸ KRISTKOVÁ, Alena. Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 3, s. 371.

¹⁹ BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 53-54.

vyšetřovali ho a následně vynášeli rozhodnutí o vině či nevině obviněného a soud rozhodoval o uložení adekvátního trestu.²⁰ Můžeme tedy konstatovat, že se jednalo o počátky porotního systému.

Naproti inkvizičnímu procesu se adversární proces zakládá na okleštěných pravomocech státních orgánů v trestním řízení. To za současného respektování panství práva – *rule of law* (odlišně se v kontinentálním právním systému vyzdvihuje doktrína právního státu – *Rechtsstaatlichkeit*).²¹ Adversární trestní proces spočívá na striktním oddělení vyšetřovacích orgánů a rovnosti základních subjektů trestního řízení – žalobce a obžalovaného. Je zde plně respektován akuziční princip a obžalobu podává subjekt odlišný od toho, který činí rozhodnutí ve věci (*nemo iudex sine actore*). Žalobce může být veřejný anebo soukromý.²² Když u inkvizičního modelu je jedním z charakteristických znaků důvěra společnosti ve státní orgány, zde je tomu přesný opak. Důvod tkví v soukromoprávním chápání trestního práva, které plní svojí stěžejní funkci, a to ochranu jednotlivce.²³

Adversární trestní řízení má podobu sporu mezi dvěma stranami, čímž se přibližuje k spornému nalézacímu civilnímu soudnímu řízení. Je to nejcharakterističtější znak tohoto modelu trestního řízení.²⁴ Žalobce a obžalovaný stojí proti sobě jako vzájemně rovnocenné strany řízení a obžalovaný má právo na formální obhajobu. Zaručuje se tu tedy rovnost zbraní.

Strany adversárního trestního řízení odpovídají za zjištění skutkového stavu, tedy dokazování je v rukou těchto procesních stran a tento proces probíhá před laickou veřejností, která se nazývá porotou. Jde o vyjádření demokratického prvku a zároveň se jedná o již zmiňovanou demonstraci nedůvěry jednotlivce ve stát.

To vše se děje za účasti nezávislého a nestranného soudce, který dbá na dodržování procesních pravidel tak, aby řízení nebylo zatíženo žádným procesním pochybením. Soud při tom garantuje, že řízení proběhlo spravedlivě a každé ze stran se dostalo víceméně stejných procesních možností k prosazování a dokazování svých tvrzení. Nadto má soudce významnou roli i z pohledu dokazování, kdy rozhoduje o připuštění toho-kterého důkazu před porotou a tuto instruuje, jak hodnotit důkazní standard, aby o dané věci mohlo být rozhodnuto nadevší pochybnost (*beyond all reasonable doubt*).²⁵ K tomuto stavu je nevyhnutná vysoká míra

²⁰ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 41.

²¹ Tamtéž, s. 46.

²² KANDOVÁ, Katarína. Pojem pravdy (nejen) v trestním řízení a některé související instituty. *Právník*, 2010, roč. 156, č. 10, s. 847.

²³ FENYK, Jaroslav. In: ZÁHORA, Jozef. *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2013, s. 53.

²⁴ KANDOVÁ, Katarína. Pojem pravdy (nejen) v trestním řízení a některé související instituty. *Právník*, 2010, roč. 156, č. 10, s. 847.

²⁵ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 51.

pravděpodobnosti, resp. jistoty, za kterou stojí právě autorita poroty a soudu. V opačném případě se postupuje pravidlem v pochybnostech ve prospěch obviněného.

Tento model řízení, jak již bylo zmíněno, se vyznačuje určitou podobností s kontinentálním sporným nalézacím civilním soudním řízením, ve kterém se uplatňuje kromě jiných zásada projednací. Na ekvivalentu k této zásadě spočívá právě i komentovaný model trestní justice.²⁶ Soud, resp. porota rozhoduje jenom na základě důkazů, které byly navrženy stranami v soudním řízení a následně provedeny. Orgán nadaný rozhodovací pravomocí není oprávněn doplňovat dokazování. Jeho stěžejním úkolem je jenom dohled nad zachováváním procesních norem a bezchybný průběh řízení.²⁷

Tento anglosaský model trestního řízení má i další podobnost se sporným nalézacím civilním soudním řízením. Konkrétně hledání formální pravdy, což se implikuje již ze zásady projednací, protože soudce nevstupuje aktivně co do obsahu a rozsahu dokazování, ale jenom střeží zachovávání procesních pravidel dokazování. Zásada formální pravdy je však modifikována zásadou presumpce neviny a pravidlem *in dubio pro reo*.²⁸ Z toho vyplývá, že důkazní standard, teda míra jistoty o tom, že skutek je trestným činem a spáchal ho konkrétní obviněný, musí být velmi vysoká a přesvědčivá.

1.4 Dílčí závěr – vzájemné podobnosti a odlišnosti

Z předchozích podkapitol jasně vyplývá, že oba modely trestního řízení během času prošly značným vývojem, vzájemně se ovlivňovaly a došlo k určité aproximaci. Došlo k setření základního odlišujícího prvku, a to koncentrace úkolů v jedné osobě v inkvizičním procesu. Jak je dnes již nazýván inkvizičně-akuzační, tak i adversární proces se však vyvinuly za odlišných historických, kulturních, politických, ale i náboženských a socioekonomických podmínek. Z tohoto důvodu zůstaly dodnes zachovány značné rozdíly mezi těmito dvěma systémy. Lze přitom spatřovat několik linií, ve kterých se tyto rozdíly projevují.

Za prvé, jak již bylo naznačeno, oba typy řízení se historicky vyvinuly v odlišných právních systémech a v odlišných geografických oblastech.

Adversární model trestního řízení je podobný spornému nalézacímu civilnímu soudnímu řízení, protože mezi jeho definiční znaky patří spor dvou stran, kdežto inkvizičně-obžalovací model je typický svým nesporným charakterem.

²⁶ FENYK, Jaroslav. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: FENYK, Jaroslav (ed). *Pocta Dagmar Cisařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 10.

²⁷ KANDOVÁ, Katarína. Pojem pravdy (nejen) v trestním řízení a některé související instituty. *Právník*, 2010, roč. 156, č. 10, s. 848.

²⁸ Tamtéž.

V obou modelech je odlišná i aktivita státu, resp. soudu. To je odraz především důvěry, resp. nedůvěry společnosti a jednotlivce ve státní aparát. V kontinentálním řízení je naproti angloamerickému modelu aktivita státu příznačnější, objevuje se zde tzv. vyšetřující soudce, který provádí dokazování. V angloamerickém modelu soudce dohlíží nad zachováváním zákonnosti trestního procesu.

Co se týče zahájení trestního řízení, v inkvizičně-akuzačním procesu panuje zásada legality a v zemích *common law* je to zásada oportunity.²⁹ Nelze však říci, že se tyto zásady uplatňují bezvýjimečně, protože i v českém trestním řádu, který je založen na zásadě legality (§ 2 odst. 3 TŘ), se nacházejí prvky oportunity. Příkladně lze uvést tzv. procesní korektiv trestního bezpráví, jenž je zakotven v § 172 odst. 2 písm. c) TŘ, či instituty nazývané jako odklony. Každopádně, je-li řízení zahájeno, tak je v něm na kontinentu pokračováno *ex officio*. Pro adversární model je naopak typická dispoziční zásada.³⁰

Signifikantní rozdíl mezi inkvizičně-akuzačním a adversárním modelem trestního řízení se zrcadlí i v zákonem upraveném postupu OČTŘ, jehož cílem je umožnit poznání skutečností důležitých pro rozhodnutí, tedy vyhledat důkazy o těchto skutečnostech, tyto důkazy provést a poznatky procesně zajistit a zhodnotit. Výsledek dokazování je důležitým milníkem trestního procesu, protože rozhoduje o výsledku řízení, správnosti, spravedlnosti a přesvědčivosti rozhodnutí.³¹ V kontinentálním typu řízení se uplatňuje zásada vyhledávací, kdy stěžejní úkol při vyhledávání, opatrování, zajišťování a provádění důkazů mají státní orgány a do dokazování aktivně vstupuje i soudce. V zemích *common law* se naproti tomu uplatňuje ekvivalent civilně-procesní zásady projednací, kdy za výsledek dokazování jsou odpovědny strany řízení, které zároveň svojí aktivitou určují směr trestního řízení, obsah a rozsah stadia dokazování.

Proces dokazování směřuje k zodpovězení otázek uvedených v § 89 odst. 1 TŘ. Jak inkvizičně-akuzační, tak adversární model trestního řízení mají společné hledání pravdy. Rozličné ale je, jaký stupeň, potažmo jaká kvalita pravdy je hledána. Nerozlučnou součástí kontinentálního modelu je hledání tzv. pravdy materiální, co lze odvodit od již pro tento typ řízení zakotvené zásady vyhledávací. To je opět určitá paralela s nesporným nalézacím civilním soudnictvím. Naopak, pro angloamerický model je charakteristické zakotvení zásady formální

²⁹ KRISTKOVÁ, Alena. Adversární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 3, s. 375.

³⁰ MULÁK, Jiří. Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení. *Paneurópske právnické listy* [online], 2020, roč. III, č. 1 [cit 15. července 2021]. Dostupné z: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.

³¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 363, 368.

pravdy, protože vyplývá z toho, co strany jako pravdu uznávají a které skutečnosti předloží soudu k rozhodnutí.³² Opět se tím dostáváme k civilně-procesní projednací zásadě.

Společné pro obě zásady, tedy materiální pravdy a formální pravdy, je určitá míra důkazního standardu, která musí být poněkud vysoká. V trestním řízení nemůže, resp. alespoň by nemělo dojít k nespravedlivému odsouzení nevinného. Prokázání viny vyžaduje jak v kontinentálním, tak anglosaském modelu absenci důvodných pochybností. Proto je i zásada formální pravdy modifikována zásadou presumpce neviny a soudce navádí porotu k tomu, jaká míra důkazů je nevyhnutná tak, aby byl skutkový stav potřebný k odsouzení obviněného zjištěn *beyond all reasonable doubt* (nadevší pochybnost).³³ V kontinentálním procesu je materiální pravda korigována pravidlem *in dubio pro reo*. Lze tedy shrnout, že v tomto jsou si oba modely trestního procesu dosti podobné.

Vrátíme-li se ještě zpět k aktivitě státu, ta je v kontinentálním procesu podmíněna právě upřednostňováním zásady vyhledávací a zásady materiální pravdy.

Posledním prvkem, který odlišuje komentované modely trestního řízení, je postavení obviněného a obhajoby vůči obžalobě. V angloamerickém řízení se plně uplatňuje rovnost těchto procesních stran. V inkvizičně-obžalovacím procesu je formálně zajištěna rovnost těchto subjektů, v praxi však tomu tak často není a vyplývá to již ze samotné podoby tohoto modelu řízení, jelikož na straně obžaloby stojí vůči obviněnému a obhajobě celý státní aparát s nejrůznějšími pravomocemi. Proto jsou obviněnému procesními předpisy přiznány zvláštní práva, tzv. *favor defensionis*, které obžaloba nemá. Tyto práva mají za účel vyvažovat faktické nerovné postavení obžaloby a obviněného. Jedná se např. o institut navrácení lhůty, materiální důkazní břemeno obžaloby, zásada zákazu *reformatio in peius* aj.³⁴

1.5 Smíšený model trestního řízení

Mluvíme-li o tzv. smíšeném modelu trestního procesu, lze tento pojem chápat v trojím významu. Za prvé se jedná o reformovaný inkviziční proces, který byl doplněn o princip obžalovací, za druhé se jedná o mísení prvků kontinentálního a angloamerického systému trestního řízení a konečně lze v tomto směru hovořit o smíšeném řízení na úrovni mezinárodního práva, který je užíván před mezinárodními trestními soudy.³⁵ V této práci bude používán termín smíšený trestní proces v druhém zmíněném pojetí.

³² Tamtéž, s. 148.

³³ KANDOVÁ, Katarína. Pojem pravdy (nejen) v trestním řízení a některé související instituty. *Právník*, 2010, roč. 156, č. 10, s. 848.

³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 234.

³⁵ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 43.

I přes četné rozdíly mezi inkvizičně-akuzačním a adversárním modelem trestního řízení nelze již dnes mluvit o jejich existenci v ryzi podobě tak, jak tomu bylo před několika sty lety. Čistý adversární model existuje už jen v několika málo státech USA.³⁶ Postupně dochází stále k sílící aproximaci obou těchto modelů. Důvodů můžeme najít hned několika.

Jedním z nich je např. působení práva Rady Evropy a práva Evropské unie, resp. judikatury ESLP a v menší intenzitě i rozhodovací činnosti Soudního dvora Evropské unie. Dalším důvodem je stále zvyšující se nápor na trestní justici, co způsobuje její zkoratění, neefektivnost až nefunkčnost či pořád objevující se nové formy kriminality, které musí trestní právo reflektovat a pružně na ně reagovat (jedná se zejména o kyberkriminalitu, terorismus či nové formy komplikované ekonomické trestné činnosti).

K postupnému ovlivňování dochází na obou stranách a není možné exaktně definovat, kde leží hranice striktně oddělující oba modely. Spíše je rozumné říkat, zdali v konkrétní právní úpravě trestního řízení převažují, a do jaké míry, prvky inkvizičně-obžalovacího modelu nebo procesu adversárního.

Tak například do kontinentálního modelu (a to i do toho českého) častokrát pronikají instituty, které mají za cíl zrychlit trestní řízení a snížit nápor věcí na trestní soudy. To především tam, kde se zdá být skutkový stav jasný a není účelné a efektivní, aby probíhalo standardní hlavní líčení před soudem a v jeho rámci proces dokazování, které je časově zdlouhavé a zároveň i finančně nákladné. Jde typicky o případy, ve kterých se projednávají drobné krádeže či ublížení na zdraví vzniklé následkem dopravní nehody. Jedná se o tzv. alternativní způsoby řešení trestních věcí, kterými lze věc vyřešit ještě v předsoudní fázi trestního řízení.

Dalším jednoznačným příkladem pronikání angloamerických prvků do systému kontinentálního je přijetí právní úpravy korunního svědka, resp. spolupracujícího obviněného. Tento institut výrazně napomáhá k odhalování kriminality v rámci organizovaných zločineckých skupin a rozkrývání jednotlivých větví komplikovaných sítí uvnitř těchto skupin.³⁷

Mezi jiné prvky, které pronikly do kontinentálního trestního procesu z práva *common law*, můžeme zařadit institut soukromé žaloby a stále zvyšující se výskyt projevů zásady *opportunity*.

³⁶ TOMÁŠEK, Michal. Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při evropeizaci trestního procesu. *Právník*, 2009, roč. 148, č. 5, s. 478.

³⁷ MICHORA, Zdeněk. Korunní svědek – minulost, současnost, budoucnost. In: FRYŠTÁK, Marek, HRUŠÁKOVÁ, Milana, VALDHANS, Jiří (eds.). *Dny práva 2016 - Days of Law 2016. Část X. Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 138.

Co se týče přebírání inkvizičně-obžalovacích prvků do právní úpravy náležející do systému angloamerického, v některých státech *common law* posiluje role vyšetřujícího soudce, resp. dochází k prohloubení úpravy umožňující soudu, aby sám opatroval a prováděl důkazy nebo alespoň aby mohl klást doplňující otázky poté, co strany své otázky vyčerpají.³⁸ Lze taky pozorovat tendence k restrikcím opportunity v prospěch zásady legality.³⁹

Pojednává-li tato kapitola o smíšeném modelu trestního řízení, je nevyhnutné neopomenout pojem moderní trestní proces kontinentálního typu. Podle Muláka tento typ v současnosti nejvíce vychází z komentovaného smíšeného modelu trestního řízení. Za jeho signifikantní znaky považuje uplatnění zásady spravedlnosti řízení, která prostřednictvím základních zásad trestního řízení a různých institutů trestního práva procesního garantuje, aby nedošlo k nespravedlivému odsouzení nevinného. Dále tento model vychází z potlačení prvků inkvizice a dominantního postavení soudního řízení, resp. soudního rozhodování. V neposlední řadě tento systém lpí na prosazení rychlosti a hospodárnosti řízení, garantuje se široký okruh obhajovacích práv obviněného, a to i když je nemajetný, často má být využíváno dohodovací řízení a odklony, uplatnění principu nezávislosti a nestrannosti soudce, účast laického prvku v omezené míře, prioritizace rozhodování samosoudcem s možností přezkumu senátním rozhodnutím a přiměřenost, resp. zdrženlivost v činnosti OČTŘ atd.⁴⁰

³⁸ FENYK, Jaroslav. In: ZÁHORA, Jozef a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 57.

³⁹ MULÁK, Jiří. Zásada legality a opportunity v českém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 52.

⁴⁰ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 43, 44.

2 Model trestního procesu v české právní úpravě

2.1 Úvodem

Historicky se vyjma inkvizičně-obžalovacího a adversárního modelu rozlišoval socialistický systém, do kterého patřily země bývalého východního bloku včetně Československa.⁴¹ Logicky s povšimnutím historických a kulturních tradic a podobností by měl být český trestní proces zařazen do kontinentálního modelu. Šámal ve své publikaci uvažoval o vzniku tzv. východoevropského právního systému, kde mohly patřit země dnešní Visegrádské čtyřky, tedy Česko, Maďarsko, Polsko a Slovensko.⁴² Nicméně jak již bylo pojednáno výše a zmiňují to i jiní autoři, v současnosti nemá smysl hovořit o tom-kterém systému, ale o právní úpravě, ve které převažují prvky jednotlivých základních modelů trestního procesu.

Při vymezení českého trestního procesu se na tomto místě omezíme na tři základní oblasti trestního řízení z aspektu základních zásad trestního řízení, a to zahájení a postup v trestním řízení, dokazování a zjišťování pravdy.

2.2 Oblast zahájení a dalšího postupu v trestním řízení

2.2.1 Legalita

Prvním okruhem, tím nejdůležitějším a zároveň nesložitějším, je způsob zahájení trestního řízení, kdy proti sobě stojí zásada legality a zásada oportunity. Mulák připodobňuje výběr mezi těmito zásadami k volbě mezi formálním a materiálním pojetím trestného činu v trestním právu hmotném.⁴³ Lze s ním absolutně souhlasit, protože je to klíčová otázka trestního práva procesního.

Současný trestní řád spočívá na zásadě legality, která je typická pro kontinentální právní systém. Je vyjádřena v § 2 odst. 3 TŘ následovně: „*Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázáná, nestanoví jinak.*“ Toto ustanovení tedy ukládá státnímu zástupci, který *apriori* nese odpovědnost za zahájení a průběh trestního řízení, povinnost stíhat všechny trestné činy, o nichž má vědomost, se zákonem taxativně vyčtenými výjimkami, kdy stíhat nesmí, nemusí anebo může dočasně odložit trestní stíhání podle § 159b TŘ. Tato fundamentální odpovědnost státního zástupce vyplývá kromě

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999, s. 14.

⁴² Tamtéž.

⁴³ MULÁK, Jiří. Zásada legality a oportunity v českém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 45.

§ 2 odst. 3 TR i z § 4 odst. 1 písm. a) ZStZ, jenž říká, že „*státní zastupitelství v rozsahu, za podmínek a způsobem stanoveným zákonem je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu, nestanoví-li jinak nařízení o zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce.*“⁴⁴

Ze zásady legality vyplývají tedy pro státního zástupce dvě základní povinnosti, a to povinnost iniciační, tedy povinnost zahájit trestní řízení, a povinnost akuzační, tedy podat obžalobu, jsou-li k tomu naplněny zákonem stanovené podmínky, přičemž na základě aktuální právní úpravy jsou tyto povinnosti zároveň monopolními pravomocemi státu.⁴⁵ Ačkoliv § 2 odst. 3 TR zmiňuje ve své textaci státního zástupce, výkladem lze dovodit, že zásada je adresována i policejnímu orgánu co do povinnosti zahájit trestní stíhání.⁴⁶

Zásada legality má zároveň zaručit rovnost lidí před zákonem a předvídatelnost práva a právní jistotu⁴⁷, co jsou nerozlučné pojmy, které se pojí s demokratickým právním státem.⁴⁸

Pojednává-li se o zásadě legality, je nezbytné dodat, že je považována za specifický odraz zásady oficiality v oblasti zahájení trestního řízení, která je provázaná s celým trestním řízením.⁴⁹

2.2.2 Oportunita

Protipól k zásadě legality tvoří oportunita, která je vlastní angloamerickému systému práva. Historicky se o definici této zásady pokoušelo mnoho autorů, např. Storch, Miříčka, Kallab či Solnař. Všechny podané definice mají společný znak, a to oprávnění upustit od trestního stíhání, je-li to ve veřejném zájmu. To i přes to, že existují pro jeho vedení faktické a právní podmínky.⁵⁰ Z novodobé historie lze navázat na definici Fenyka, který říká, že se jedná o „*oprávnění posuzovat, zda trestný čin, o němž se orgán činný v trestním řízení dozvěděl, je z hlediska účelnosti, resp. prospěšnosti, nezbytné trestně stíhat a řešit před soudem.*“⁵¹

⁴⁴ ZEZULOVÁ, Jana. In: LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří, ZEZULOVÁ, Jana. *Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 13.

⁴⁵ MULÁK, Jiří. Zásada legality a oportunita v českém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 48.

⁴⁶ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 97.

⁴⁷ JÍLOVEC, Michal, KOZÁK, Vítězslav. Legalita a oportunita ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 60.

⁴⁸ TOMOSZEK, Maxim. *Podstatné náležitosti demokratického právního státu*. Praha: Leges, 2015, s. 82.

⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 136-137.

⁵⁰ MULÁK, Jiří. Zásada legality a oportunita v českém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 52.

⁵¹ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první, Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, s. 175.

Za příznačnou lze považovat i jednu z definic Pipka, který mimo jiné shledá oportunitu vycházející z důležitého státního, resp. společenského zájmu (oportunní institut korunního svědka, resp. spolupracujícího obviněného) a oportunitu v případech uspokojení materiálního trestního nároku jiným způsobem (tzv. odklony).⁵²

Oportunitu coby vůdčí právní princip trestního procesu bychom ve výčtu základních zásad trestního řízení nacházejícího se v úvodních ustanoveních trestního řádu hledali marně. Na mnoha místech trestního řádu lze ale najít konkrétní projevy oportunity. Za ten nejsilnější lze jistě považovat institut fakultativního zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 TŘ. Institut zastavení trestního stíhání z důvodu účelnosti podle § 172 odst. 2 písm. c) TŘ přitom funguje jako procesní korektiv trestního bezpráví.⁵³

Další projevy oportunity jsou tzv. odklony, jejichž cílem je zrychlit a zefektivnit trestní řízení a snížit nápor trestních věcí na soudy. Jsou vnímány jako restorativní pokus, protože v sobě pojí alternativu k trestání bagatelních věcí, výrazně rozšířené kriminality a větší participaci pachatele a poškozeného na řešení konkrétní trestní věci.⁵⁴ Mezi odklony patří podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 až 308 TŘ, narovnání podle § 309 až 314 TŘ, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání podle § 179c odst. 2 písm. g) TŘ, dohoda o vině a trestu podle § 175a TŘ a trestní příkaz podle § 314e až 314g TŘ.⁵⁵ Dalšími projevy oportunity jsou odložení nebo jiné vyřízení věci podle § 159a odst. 4 TŘ, dočasné odložení trestního stíhání podle § 159b TŘ či souhlas poškozeného s trestním stíháním. Opomenout nelze ani oportunní institut v rámci trestního práva mladistvých, a to odstoupení trestního stíhání mladistvého podle § 70 ZSMV.⁵⁶ Za projev oportunity lze považovat taky institut spolupracujícího obviněného ve smyslu § 178a TŘ a utajeného svědka podle § 55 odst. 2 TŘ ve spojení s § 101a TŘ a § 102a TŘ.⁵⁷

⁵² PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 11, s. 309.

⁵³ Hmotně-právním korektivem trestního bezpráví je zásada subsidiarity trestní represe vyjádřena v § 12 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁴ MULÁK, Jiří. Zásada legality a oportunity v českém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 55.

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 141-142.

⁵⁶ KANDOVÁ, Katarína. Musí (český) státní zástupce stíhat všechny trestné činy? *Státní zastupitelství*, 2018, roč. 15, č. 6, s. 30.

⁵⁷ KRISTKOVÁ, Alena. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*, 2014, roč. 18, č. 4, s. 6.

2.3 Oblast dokazování

Snad nejdůležitějším stadiem trestního řízení je proces, při kterém se prokazuje existence či neexistence objektivních a subjektivních podmínek trestní odpovědnosti.⁵⁸ Dokazování viny v jejím širším smyslu⁵⁹ je v českém trestním právu procesním mimo jiné ovládáno zásadou vyhledávací, která je konkrétním projevem zásady oficiality pro důkazní řízení. Tato zásada, stejně jako další zásady trestního řízení, je zakotvena v úvodních ustanoveních trestního řádu, konkrétně je formulována v § 2 odst. 5 TŘ.

Podle této zásady jsou OČTŘ povinny zjišťovat relevantní skutečnosti a vyhledat o nich důkazy i bez návrhu stran.⁶⁰ Významným je v tomto ohledu dovětek obsažený právě v § 2 odst. 5 TŘ, který říká, že „*státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného. To nezbavuje soud, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí.*“ Vystává zde tedy otázka procesní odpovědnosti za náležité zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti.

Podle § 164 odst. 3 TŘ: „*policejní orgán vyhledává a za stanovených podmínek i provádí důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného. Obviněný nesmí být žádným způsobem k výpovědi nebo doznání donucován. Obhajoba obviněného a jím navrhané důkazy, pokud nejsou zcela bezvýznamné, musí být pečlivě přezkoumány.*“ Jde tedy o upřesnění povinnosti vyhledávat a opatřovat důkazy, která je obecně uložena OČTŘ v § 2 odst. 5 TŘ. V přípravném řízení je zásada vyhledávací uplatněna v celé její šíři. Můžeme tedy shrnout, že za náležité objasnění okolností případu, tedy zjištění skutkového stavu, odpovídá v přípravném řízení policejní orgán a státní zástupce. Ten bude svoje povinnosti realizovat především prostřednictvím dozoru nad činností policejního orgánu.⁶¹ Rozsah dokazování v rámci přípravného řízení není závislý jen na úvaze policejního orgánu, ale podstatně ho spoluurčuje státní zástupce.⁶² Je to *apriori* státní zástupce, který musí nashromáždit dostatek důkazů prokazujících důvodnost podání obžaloby.

Přesuneme-li se do řízení před soudem, zde již procesní odpovědnost za zjištění skutkového stavu ponese samotný soud. Na druhou stranu je ale v řízení před soudem posílena

⁵⁸ FENYK, Jaroslav. Dokazování viny v trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 111.

⁵⁹ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, s. 271.

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 151.

⁶¹ ČEP, David. In: KALVODOVÁ, Věra, HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 85.

⁶² FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 267.

i role stran obžaloby a obhajoby, s čím souvisí i úprava součinnosti stran při dokazování podle § 215 TR. ⁶³

Soud vyhledává, opatřuje a provádí důkazy v tom rozsahu, aby mohl o vině či nevině obžalovaného rozhodnout bez důvodných pochybností. To je nejzákladnějším předpokladem pro aktivitu soudce v rámci vyhledávání a opatřování důkazů i navzdory tomu, že materiální důkazní břemeno ohledně dokázání viny obžalovaného nese státní zástupce. ⁶⁴ Dalším takovým předpokladem je pasivita státního zástupce ve stadiu dokazování. To vede k tomu, že důkazy potřebné pro rozhodnutí si musí opatřit sám soudce. Každopádně obecné soudy se nikdy nesmějí stavět do role pomocníka obžaloby a usilovat tak o odsouzení, protože by tím byla narušena rovnost zbraní stran řízení. ⁶⁵ To vyplývá již ze samotného akuzačního principu, jímž je trestní řízení ovládáno. K této problematice se vyjadřoval i Ústavní soud, když vyslovil, že: „(...) péče o dokonalost popisu skutku náleží aktivitě obžaloby, nikoli aktivitě soudu, který se odstraňováním takové vady podílí na prokazování viny obviněného, což rozhodně nelze chápat jako nestranné rozhodování o vině či nevině (...).“ ⁶⁶

Zde se vynořuje otázka ohledně zvýšení odpovědnosti státního zástupce za výsledek dokazování. Konkrétně by se tak mohlo stát zavedením tzv. formálního důkazního břemene státního zástupce do české právní úpravy, což by soudce stavělo do role nezávislého pozorovatele procesu a už by nenesl více odpovědnost za proces dokazování v hlavním líčení tak jak je tomu *de lege lata*. ⁶⁷ Dojde-li v budoucnosti k takovému posunu v právní úpravě, lze to shledat za výrazné posílení angloamerických prvků v českém modelu trestní justice, protože institut formálního důkazního břemene je vlastní právě zemím, ve kterých se uplatňuje adversární model trestního řízení. Otevřenou otázkou zůstává, jaký postih by státnímu zástupci hrozil v případě neunesení formálního důkazního břemene.

Dalším institutem, který představuje projev angloamerického práva a zároveň výjimku ze zásady vyhledávací, je dohoda o vině a trestu. Nebude troufalé říct, že dohoda o vině a trestu je momentálně jeden z nejspornějších institutů aktuální právní úpravy trestního práva procesního. To nejen proto, že popírá snad všechny základní zásady trestního řízení, ale i proto, že je tento institut využíván jen zřídka.

⁶³ ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady dokazování v připravovaném novém trestním řádu. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 51.

⁶⁴ FENYK, Jaroslav. Dokazování viny v trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 111.

⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady dokazování v připravovaném novém trestním řádu. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 51-52.

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 14. května 2006, sp. zn. I. ÚS 670/05 (N 88/41 SbNU 127).

⁶⁷ PELC, Vladimír. Důkazní břemeno v trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 116.

2.4 Oblast stupně zjišťované pravdy

S vyhledávací zásadou velmi úzce souvisí zásada materiální pravdy, kterou je české trestní řízení taktéž ovládáno. Vyhledávací zásada, jako stěžejní zásada panující důkaznímu řízení, směřuje k naplnění zásady materiální pravdy. Tato zásada je vyjádřena v § 2 odst. 5 TŘ tímto způsobem: „*orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.*“

Zásada materiální pravdy, coby stěžejní zásada trestního řízení, bývá označována i jako zásada zjištění skutkového stavu věci bez zbytečných pochybností a nahradila kdysi užívanou zásadu zjištění skutečného stavu věci, tzv. zásadu objektivní pravdy. Ta znamenala, že OČTŘ povinně postupovaly tak, aby důsledně zjistily celou pravdu.⁶⁸ To však může, resp. mohlo být častokrát velmi náročné, pomalé a v mnoha případech i nemožné.

Materiální pravda je pravdou trestního práva hmotného, vyjadřuje se ní funkční vztah provázanosti mezi právem hmotným a procesním a vyzdvihuje se tak úkol trestního práva procesního, kterým je poskytnout ochranu trestnímu právu hmotnému.⁶⁹ Představuje stav, kdy si vzájemně odpovídá rekonstrukce určitého skutku a reálné fakty. Tato pravda je však omezena potřebami trestního práva. Mezi tyto omezení řadíme znaky skutkové podstaty trestného činu, na které se dokazování zaměřuje a dále pravidla pro provádění některých důkazů. Konkrétně se má na mysli, aby v řízení nebyly použity důkazy získané jinak než právem aprobovaným způsobem.⁷⁰

Protikladem je pravda formální, která se pojí s civilním procesem sporným a jak již bylo řečeno, je vlastní právnímu systému *common law*. V trestním řízení se však nelze spokojit s tím, co strany jako pravdy uznávají a z toho jaké skutečnosti a důkazy k jejich prokázání označí. Soud musí vycházet ze skutečného děje, o kterém nemá důvodné pochybnosti, není vázán doznáním obviněného a není vázán pouze důkazními návrhy obviněného.⁷¹ „*Zásada materiální pravdy vyjadřuje, že trestní proces usiluje o zjištění pravé skutečnosti a nespokojuje se s tím, co strany, třeba souhlasně, za pravdu uznávají (tak zásada pravdy formální).*“⁷²

⁶⁸ JESTŘÁB, Miloš. *Zásada objektivní pravdy v trestním řízení*. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1981, s. 56.

⁶⁹ FENYK, Jaroslav. Volné hodnocení důkazů, materiální pravda, vnitřní přesvědčení, praktická jistota a důvěra v úsudek soudce v českém trestním řízení In: KALVODOVÁ, Věra, FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 128.

⁷⁰ Tamtéž, s. 130.

⁷¹ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 42, 44.

⁷² SOLNAŘ, Vladimír. *Učebnice trestního řízení*. Praha: Melantrich, 1945, s. 15.

V rámci této stati je nezbytné upozornit na skutečnost, že navzdory faktu, že české trestní řízení je založeno na zásadě materiální pravdy, v trestním řádu je zakotvena masivní výjimka z této zásady, kterou představuje institut dohody o vině a trestu.⁷³ Dohoda o vině a trestu je založena na shodných tvrzení obžaloby a obviněného a lze mluvit o pravdě dohodnuté, která se může od materiální pravdy odlišovat.⁷⁴

2.5 Dílčí závěr

Z hlediska výše uvedených oblastí, teda zahájení a postup v trestním řízení, dokazování a zjišťování pravdy lze víceméně určit povahu českého trestního řízení. Toto je ovládáno zásadou legality, zásadou vyhledávací a zásadou zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností. Tyto zásady tvoří komplexní celek s dalšími zásadami, jako je zásada presumpce nevinny a pravidlo *in dubio pro reo*, zásada obžalovací, zásada oficiality, zásada stíhání ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví trestní řád či zásada volného hodnocení důkazů aj. Ne všechny tyto zásady platí absolutně. Existují početné výjimky ze zásady legality v prospěch oportunity anebo výjimka ze zásady vyhledávací a zásady materiální pravdy v podobě dohody o vině a trestu ve prospěch zásady rychlosti řízení a procesní ekonomie.

Na základě výše uvedeného lze tedy tvrdit, že český trestní proces je možno zařadit k procesům, které se klasicky nacházejí v kontinentální Evropě a označit ho jako inkvizičně-akuzační s četnými prvky angloamerického systému, které v současnosti fungují spíše jako výjimky z pravidel. V budoucnosti, např. se zamýšleným přijetím nového trestního řádu, se tento fenomén může změnit a některé dnešní majoritní tendence mohou přejít do pozadí a v některých oblastech se paradigmatem mohou stát instituty původem náležící do angloamerického právního systému.

⁷³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 149.

⁷⁴ ŠČERBA, Filip. Zásada rychlosti řízení versus zásada materiální pravdy. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 98.

3 Zásada kontradiktornosti

3.1 Úvodem

Na mnoha místech v předchozích pasážích této práce se naskytl prostor k tomu, aby byla zmíněna zásada kontradiktornosti. Mimo jiné v podkapitolách věnujících se adversárnímu modelu trestního řízení, kde byla jen matně zmíněna, ale ne blíže rozvedena. Dále by bylo příznačné o ní krátce pojednat v podkapitole o tzv. smíšeném modelu trestního řízení, ve kterém se nevyhnutně pojí s označením moderní trestní proces či v partiích o dokazování. Pojmu kontradiktornosti jsem se v práci dosud vyhýbal úmyslně, z metodologických a systematických důvodů. Detailní rozpracování kontradiktorní zásady bude provedeno v této kapitole. Konkrétně v podkapitolách věnujících se terminologickému vymezení a jejímu různému chápání, jak v teorii, tak v praxi, v lokálním, ale i evropském měřítku, ale z hlediska právní úpravy *de lege ferenda*.

3.2 Pojem kontradiktornosti

Pojem kontradiktornosti se v československém právním prostředí začíná objevovat až od 90. let minulého století.⁷⁵ Jeho pochopení však není zcela jednoznačné a různí autoři vykládají tento pojem diferenciovaně, co může způsobovat nejasnosti při teoretickém pochopení tohoto pojmu. Toto nepochopení se konec-konců může jako velmi problematické odrazit i do aplikační praxe, když se stále více mluví o zásadě kontradiktornosti v souvislosti s rekonstrukcí trestního práva procesního.

Ivor opisuje podstatu klasického kontradiktorního procesu jako aktivitu stran, kterými jsou vzájemně rovnoprávní subjekty (obžaloba a obhajoba). Tyto strany předkládají nezávislému soudu svůj spor podepřený důkazy, které samy obstaraly.⁷⁶ Na tomto místě by se mohlo zdát, že pojem kontradiktornost splývá s pojmem adversárního modelu trestního řízení. Tato skutečnost byla již ovšem zmíněna v podkapitole o adversárním modelu, který bývá někdy označován i jako kontradiktorní, protože se jedná o předklad anglického pojmu *adversarial*.⁷⁷

Ivor však dále v učebnici slovenského trestního procesu poukazuje na fakt, že zásadu kontradiktornosti nelze ztotožnit jen se soupeřením stran v podobě angloamerického typu

⁷⁵ FENYK, Jaroslav. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: FENYK, Jaroslav (ed). *Pocla Dagmar Cisařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 9.

⁷⁶ IVOR, Jaroslav. In: IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo procesné I*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 64.

⁷⁷ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 42, 43.

procesu, jelikož tato zásada je širší a je doplněna dalšími zásadami trestního řízení jako je veřejnost, ústnost, bezprostřednost či rovnost stran.⁷⁸

Na základě předestřené pojetí lze vyzorovat dva základní názorové proudy týkající se pojmu kontradiktornosti v československém právním prostředí, resp. dle vnímání Ivora užší a širší pojetí. Tyto kategorie budou rozvedeny v následujících částech této práce.

3.3 Kontradiktornost jako protiklad inkvizičního procesu

U jiných základních zásad trestního řízení se jejich chápání v odborných kruzích zásadně neodlišuje, popřípadě existují mezi nimi jenom drobné nuance. Avšak převážná většina z nich má svůj legální definici v trestním řádu. To může být jeden z důvodů různého chápání kontradiktornosti, protože ta není nikde exaktně definovaná. Další příčinu lze spatřovat v možnosti uplatnění této zásady v základních modelech trestního řízení. *„Viacerí právni teoretici kontradiktornosť výslovne spájajú s adverzárnym modelom trestného procesu vlastným angloamerickým krajinám, prípadne ho od neho odvodzujú, resp. ho dokonca s ním stotožňujú.“*⁷⁹

Historicky bychom mohli mezi nejvýraznější osobnosti, které se věnovaly tomuto chápání kontradiktornosti označit Šámala. Ve své knize věnované základním zásadám kontradiktornost ztotožňuje, nebo alespoň připodobňuje adversárnímu modelu trestního řízení a staví ho do protikladu vůči klasické inkvizici.

Kontradiktorní proces definuje jako: *„proces založený na obžalovací zásadě a je protikladem inkvizičního procesu. (...) strany nejen důkazy navrhuji, ale také je opatřuji a v řízení před soudem provádějí, včetně výslechu svědků, přičemž protistrana má právo protivýslechu (,crossexamination‘). Soudní jednání má charakter sporu (soupeření, kontradikce) mezi žalobcem a obžalovaným (a jeho obhájcem), kteří mají postavení zásadně rovnoprávných procesních stran (zásada rovnosti stran). Úkolem nezávislého a nestranného soudu je pak spor řídit a rozhodnout spornou otázku, zda byl tr. čin obžalovaným spáchán. Takové uspořádání procesu ve srovnání s procesem založeným na zásadě inkviziční mnohem lépe zajišťuje zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností.“*⁸⁰

⁷⁸ IVOR, Jaroslav. In: IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. Trestné právo procesné I. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 65.

⁷⁹ OLEJ, Jozef, KOLCUNOVÁ, Marta, KOLCUN, Jozef. Kontradiktornosť v trestnom konaní. 1. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2014, s. 3.

⁸⁰ HENDRYCH, Dušan a kol. Právnícký slovník [Beck-online]. Praha: C. H. Beck, 2009, [cit. 24. července 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

V zmiňované monografii o základních zásadách Šámal popisuje např. švédský model trestního řízení, ve kterém existuje dualismus žalobního práva. Právě příprava soudního přelíčení soukromé žaloby má zcela kontradiktorní povahu.⁸¹ Věnuje se i samotnému soudnímu přelíčení, ve kterém se aplikuje mnoho prvků kontradiktornosti a stranám je umožněno, aby výslech svědků prováděly sporným způsobem s právem protivýslechu druhou stranu. Toto řízení definuje jako obžalovací sporný proces s inkvizičními prvky.⁸²

Následně pojednává o tom, že klasický kontinentální proces by měl být nahrazen „smíšeným typem trestního řízení, ve kterém se ve stále větší míře uplatňují prvky sporného či kontradiktorního procesu, tak jak tomu je například v severských státech, v Itálii, ale v poslední době i v Polsku a dalších zemích. (...) musí být nově konstruováno tak, aby se skutečně jednalo o spor (soupeření, kontradikci) stran.“⁸³ V neposlední řadě, v pasáži o možných změnách trestního řádu *de lege ferenda* Šámal uvádí, že soudní přelíčení by mělo být založeno na kontradiktornosti, která vyplývá z akuzačního principu.⁸⁴

Šámal v jiné své publikaci uvádí, že: „*smysl zásady kontradiktornosti (sporu stran) spočívá v tom, že proces je vybudován na boji (sporu) stran (adversary proceedings, adversary systém). Jejím protikladem je pak zásada vyšetřovací (někdy nazývaná inkviziční), kterou lze charakterizovat jako zásadu procesu, ve kterém procesní orgán soustřeďuje ve svých rukou všechny tři procesní funkce a nepřipouští spor mezi účastníky.*“⁸⁵

Do stejného názorového proudu lze řadit i Kurilovskou, která říká, že: „*podstatu kontradiktornosti tvorí súperenie strán, vedenie procesu formou sporu.*“⁸⁶ Kontradiktorní řízení vlastně považuje za synonymum angloamerického modelu trestního procesu, když říká, že soudce vystupuje jenom v roli arbitra, který usměrňuje dokazování, jehož směr udávají strany řízení. Tato role soudce, jak již je uvedeno v předchozích kapitolách, představuje definiční znak trestního řízení v zemích, v nichž se uplatňuje systém práva *common law*.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999, s. 157, 158.

⁸² Tamtéž, s. 161.

⁸³ Tamtéž, s. 180-181.

⁸⁴ Tamtéž, s. 364.

⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 39.

⁸⁶ KURILOVSKÁ, Lucia. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia*. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 77.

3.4 Kontradiktornost jako derivát práva na spravedlivý proces

V této části bude blíže rozvedeno druhé pojetí pojmu kontradiktornosti v rámci tuzemského právního myšlení. Nelze se však nedotknout i evropských souvislostí, ty ale budou podrobně rozebrány v další podkapitole.

Toto chápání kontradiktornosti je od toho předcházejícího poněkud odlišné. Vyvinulo se na poli práva Rady Evropy. Definované bylo a stále bývá především rozhodovací činností ESLP a je označováno jako imanentní součástí práva na spravedlivý proces, tzv. *fair trial* podle čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále jen „EÚLP“).

Za jednu z prvních definic zásady kontradiktornosti, kterou lze považovat za velmi zdařilou, je ta Fenykova, jenž říká, že: „(...) *proces je ‚kontradiktorní‘, pokud, za respektování rovnosti zbraní definované Soudem pro lidská práva, zajišťuje, že strany mají přístup k jakýmkoli důkazům a poznámkám, které jsou předloženy soudci (i když je to předloženo stranou řízení nebo nezávislým prokurátorem) a které mají vliv na projednání věci a soudní rozhodnutí.*“⁸⁷ Fenyk setrvává na tomto pojetí kontradiktornosti dodnes a *expressis verbis* poukazuje na skutečnost, že nelze zaměňovat kontradiktorní řízení za souboj stran v trestním řízení v anglosaské podobě.⁸⁸

Jelínek definuje kontradiktornost tak, že se zakládá na principu rovnosti mezi stranami v řízení a nevyhnutně souvisí s rovností zbraní. Každá ze stran musí mít možnost, aby se seznámila se všemi podklady, tvrzeními a důkazy protistrany a musí mít též možnost se k nim vyjádřit. Stejně se musí tato možnost vztahovat i na důkazy, které obstaral samotný soud. Kontradiktorní řízení se vztahuje především na řízení před soudem ve stadiu dokazování.⁸⁹

Avšak neomezuje se jenom na dokazování v hlavním líčení před soudem, ale dotýká se všech stadií trestního řízení a všech institutů, které garantují rovné postavení stran procesu a naplňují tak předpoklady *fair trial* podle čl. 6 EÚLP.⁹⁰ Z toho vyplývá, že se uplatní i v řízeních o řádných a mimořádných opravných prostředcích (např. řízení o povolení obnovy řízení).⁹¹ Uvedené platí i o všech řízeních, v nichž se rozhoduje o osobní svobodě obviněného, vině a trestu.⁹² To znamená, že kontradiktorní povahu musí mít řízení, ve kterém se rozhoduje

⁸⁷ FENYK, Jaroslav. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: FENYK, Jaroslav (ed). *Pocita Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 14.

⁸⁸ FENYK, Jaroslav. In: FENYK, Jaroslav, DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 223.

⁸⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 365.

⁹⁰ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 279.

⁹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 26. srpna 2010, sp. zn. III. ÚS 608/10 (N 173/58 SbNU 513).

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 12. května 2011, sp. zn. III. ÚS 1735/10 (N 90/61 SbNU 405), bod 22.

o vazbě⁹³ obviněného a jejím dalším trvání⁹⁴ a rovněž řízení vykonávací, např. řízení o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody podle § 331 TR.⁹⁵

Na tomto místě je vhodné zabývat se i ústavním rámcem problematiky. Čl. 38 odst. 2 nacházející se v hlavě páté usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Listina“), která se věnuje právu na soudní a jinou právní ochranu, obsahuje několik procesních záruk, které společně a nerozdílně tvoří spravedlivý proces. Podle tohoto ustanovení: *„každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, (...) a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.“* Právě v tomto textu Listiny je vyjádřena kontradiktornost jakožto rovnocenný prostor stran k přednesení svých stanovisek.⁹⁶

Toto právo úzce souvisí s právem být osobně nebo prostřednictvím svého zástupce přítomen projednání své věci.⁹⁷ To je výraz zásady ústnosti a zásady bezprostřednosti, kterými je trestní řízení taky ovládáno, především tedy řízení před soudem. Toto právo je v trestním řízení posíleno o to víc, že osobní přítomnost obviněného je předpokladem realizace dalších procesních práv, jako je právo na obhajobu, právo vyslyšet svědky a konečně i právo vyjadřovat se ke všem tvrzením a důkazům provedeným v řízení.

Kontradiktornost vyplývá ze starořímské zásady *audiatur et altera pars*, kterou lze volně přeložit, tak, že má být slyšena i druhá strana.⁹⁸ Podle Ústavního soudu je neopominutelným prvkem práva na spravedlivý proces a chápe ji jako *„povinnost soudu vytvořit prostor zaručující účastníkovi řízení možnost účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat (...). Ústavní soud dovodil, že princip kontradiktorního řízení je neodmyslitelnou součástí jakékoli soudní činnosti, neboť rozhodující orgán lze označit za soud jedině tehdy, jestliže předtím, než vynese rozhodnutí, poskytne každé ze stran příležitost seznámit ji se svým stanoviskem.“*⁹⁹

⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 27. června 2005, sp. zn. IV. ÚS 269/05 (N 129/37 SbNU 629); Nález Ústavního soudu ze dne 24. listopadu 2009, sp. zn. II. ÚS 1681/08 (N 240/55 SbNU 325), bod 18.

⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04 (N 60/36 SbNU 647).

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 15. května 2014, sp. zn. III. ÚS 4851/12 (N 97/73 SbNU 589), bod 9; Nález Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2015, sp. zn. III. ÚS 599/14 (N 194/79 SbNU 207), bod 10; Nález Ústavního soudu ze dne 9. července 2019, sp. zn. I. ÚS 464/19 (N 132/95 SbNU 112), bod 6.

⁹⁶ PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1181.

⁹⁷ Rozsudek 3. senátu ESLP ze dne 08. 06. 2010, *Andrescu proti Rumunsku*, č. 19452/02, § 67-68.

⁹⁸ PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1206.

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 3. dubna 2012, sp. zn. IV. ÚS 2119/11 (N 70/65 SbNU 3), bod 12, 13.

3.5 Kontradiktornost ve světle EÚLP a judikatury ESLP

Čl. 6 EÚLP zakotvuje právo na spravedlivý proces. V textaci toho článku bychom výslovnou zmínku o kontradiktornosti hledali bezúspěšně. Jeden z prvků tohoto principu vyplývá implicitně, a to především z odst. 3 písm. d) komentovaného článku, který pojednává o výsledku svědka. Konkrétně hovoří, že každý obviněný může: „*vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě.*“

Předtím než přistoupíme k vymezení kontradiktornosti z pohledu ESLP, je vhodné připomenout, jak upozorňuje i Fenyk, že judikatura ESLP používá pro pojem kontradiktornosti různé výrazy v závislosti na použitém jazyku. Ve francouzských vyhotoveních je používán termín *contradictoire/procédure contradictoire* a ve verzích anglických se vyskytuje pojem *adversary/adversary proceedings*. Podstatné však je, že oba výrazy směřují ke stejnému obsahu a jedná se jenom o jazykové variace bez vážných sémantických odchylek.¹⁰⁰

Zásada kontradiktornosti, stejně jako i zásada rovnosti zbraní, byly rozhodovací činnosti odvozeny od práva na spravedlivé projednání věci upraveného v čl. 6 odst. 1 EÚLP. Zásada rovnosti zbraní vyžaduje, aby každé straně byla poskytnuta náležitá možnost přednést svou věc za takových podmínek, kdy jedna strana není v podstatné nevýhodě proti druhé straně. Drobnější nerovnost, která nemá vliv na spravedlnost procesu jako celku, není v rozporu s čl. 6 ESLP. Rovnost zbraní se často překrývá se zásadou kontradiktornosti a dojde-li k porušení jedné zásady, může to vést i k porušení zásady druhé.¹⁰¹

Kontradiktornost není chápána už jen jako charakterový znak určitého řízení, ale ESLP ho vnímá jako subjektivní právo, které znamená, že oběma stranám řízení musí být dána možnost seznámit se se stanovisky a důkazy předloženými soudu s cílem ovlivnit jeho rozhodnutí a možnost vyjádřit se k nim.¹⁰² Jedná se tak o určitou projekci důvěry subjektu ve fungování soudního aparátu a tato důvěra pramení ze skutečnosti, že tento subjekt měl možnost vyjádřit se k obsahu spisu.¹⁰³

Z rozhodnutí *Mantovanelli proti Francii* mimo jiné plyne téměř stejný závěr, že jedním z prvků spravedlivého procesu je jeho kontradiktorní charakter, to znamená, že každá ze stran

¹⁰⁰ FENYK, Jaroslav. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: FENYK, Jaroslav (ed). *Pocita Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 14.

¹⁰¹ MULÁK, Jiří. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe. *Bulletin advokacie* [online], 2019, č. 3, s. 33-37 [cit. 26. července 2021]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe#ftn120>.

¹⁰² KMEC, Jiří. In: KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVIL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 740.

¹⁰³ Rozsudek 4. senátu ESLP ze dne 21. 02. 2002, *Ziegler proti Švýcarsku*, č. 33499/96, § 38.

musí mít možnost předkládat podklady, které považuje za relevantní k tomu, aby se svým požadavkem v řízení uspěla. Taktéž musí mít možnost se seznámit a vyjádřit se ke všem tvrzením a důkazům, které byly soudu předloženy.¹⁰⁴ V dalším rozhodnutí ESLP vyslovuje názor, že v zásadě všechny důkazy mají být předloženy v přítomnosti obviněného na veřejném soudním líčení, aby se s nimi mohl seznámit a s dostatečnou přípravou se k nim i vyjádřit s cílem zachování kontradiktorního charakteru řízení.¹⁰⁵ Obviněný se může v trestním řízení vyjadřovat nejen k otázkám týkajících se věci samé, ale i k jiným důkazům o sporných skutečnostech, které se dotýkají určitého aspektu řízení, tedy nikoliv jen k otázce spáchání trestného činu.¹⁰⁶ Uvedené pravidlo se týká i právní kvalifikace skutku.¹⁰⁷

ESLP se ve své judikatuře nezaměřil jen na tvrzení a důkazy dodané soudu stranami řízení, ale i na důkazy opatřené samotným soudem. Učinil tak ve věci restitučního nároku, ve které si český Ústavní soud sám opatřil důkazy zjevně způsobilé ovlivnit jeho rozhodnutí od státních orgánů bez toho, aby o nich uvědomil účastníky řízení. Takovým jednáním se dopustil porušení čl. 6 odst. 1 EÚLP.¹⁰⁸ ESLP tak vymezil přísné podmínky pro soudy v případě, že samy doplňují dokazování z vlastní iniciativy a na těchto důkazech pak postaví své rozhodnutí. Z toho vyplývá, že skutečnost, že s určitým důkazem, který si soud sám opatřil a na němž založil svoje rozhodnutí, nebyla seznámena ani jedna strana sporu, nesměruje k popření zásady rovnosti zbraní, ale vede k porušení požadavku kontradiktornosti vyplývajícího z práva na spravedlivé projednání věci.

K nejdůležitějším fragmentům rozhodovací činnosti ESLP v komentované oblasti bezesporu patří i rozhodnutí, v němž ESLP prejudikoval, že nehraje vůbec žádnou roli, zda stanovisko, ke kterému se dotyčný subjekt neměl možnost vyjádřit, mělo vůbec nějaký vliv na rozhodnutí a není ani významné, zda vyjádření tohoto subjektu obsahuje nové skutečnosti nebo argumenty. Vždy je to jenom, a právě subjekt daného řízení, který vyhodnotí, zda se k určité skutečnosti v řízení vyjádří anebo nikoliv, a jak se vyjádří.¹⁰⁹

V zčásti protichůdném postavení vůči tomuto rozhodnutí se nachází jiné, ve kterém subjekt trestního řízení nemohl zaujmout stanovisko k určitému vyjádření podporující odvolání státního zastupitelství. Avšak odvolací soud v této věci pouze změnil právní kvalifikaci, a i kdyby dostal daný subjekt možnost popisované vyjádření na podporu odvolání zpochybnit,

¹⁰⁴ Rozsudek senátu ESLP ze dne 18. 03. 1997, *Mantovanelli proti Francii*, č. 21497/93, § 33.

¹⁰⁵ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 6. 12. 1988, *Barberà, Messegué a Jabardo proti Španělsku*, č. 10590/83, § 78.

¹⁰⁶ Rozsudek senátu ESLP ze dne 19. 12. 1989, *Kamasinski proti Rakousku*, č. 9783/82, § 102.

¹⁰⁷ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 25. 03. 1999, *Pélissier a Sassi proti Francii*, č. 25444/94, § 52.

¹⁰⁸ Rozsudek 3. senátu ESLP ze dne 03. 03. 2000, *Krčmář proti České republice*, č. 35376/97, § 38-46.

¹⁰⁹ Rozsudek senátu ESLP ze dne 18. 02. 1997, *Nideröst-Huber proti Švýcarsku*, č. 18990/91, § 29-31.

nic by to na rozhodnutí odvolací instance nezměnilo. Nedošlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 EÚLP, ledaže by toto ustanovení „přiznávalo pouze právo postrádající reálného rozměru a podstaty.“¹¹⁰ Toto rozhodnutí lze komentovat velmi kriticky, především ve srovnání s případem *Nideröst-Huber proti Švýcarsku*. To proto, že subjekt řízení by měl vždy dostat možnost vyjádřit se ke každému podání, které je v řízení učiněno kteroukoliv stranou a je jenom na něm, jakým obsahem naplní svůj procesní úkon směřující vůči tomuto podání bez hodnocení soudu *ex ante* ohledně významu takového úkonu.

Z pohledu judikatury ESLP je zajímavou tematikou v této oblasti i poskytování, resp. spíše neposkytování informací, které mohou být utajované z různých důvodů. Tento problém souvisí s povinností odhalit důkazy protistraně, která je v angloamerickém trestním procesu známá jako *duty of disclosure of evidence*. Tato povinnost odhalení je považována za jeden z aspektů kontradiktornosti, protože čl. 6 odst. 1 EÚLP vyžaduje, aby obžaloba odhalila obhajobě všechny důkazy.¹¹¹ Toto právo ale nelze chápat jako absolutní, protože v trestním řízení existuje zájem na ochranu utajenosti určitých informací, jako je identita chráněného svědka, kriminalistické metody vyšetřování aj.¹¹² Vždy je však zájem na utajení těchto informací nutno poměřovat s právy obviněné osoby pomocí testu proporcionality.¹¹³ V každém případě není přípustné zatajení důkazu, který je pro vyslovení viny obžalovaného zcela zásadní.¹¹⁴

Lze tedy uzavřít, že až na pár výjimek ESLP nevybočuje ze své konstantní judikatury ohledně chápání pojmu kontradiktornosti. I když se v některých případech od ní odchýlil, tato rozhodnutí nebyla přijata jednohlasně a častokrát byla podrobena silně znějící kritice. Kontradiktornost však není v každém případě absolutní, ale je omezitelná jiným, v konkrétní věci důležitějším zájmem, který sleduje legitimní cíl.¹¹⁵

3.6 Dílčí závěr

Z výše uvedeného lze pro trestní řízení, které má mít kontradiktorní charakter, učinit krátkou dedukci a vyabstrahovat několik důležitých bodů.

¹¹⁰ Rozsudek 5. senátu ESLP ze dne 15. 02. 2007, *Verdú Verdú proti Španělsku*, 43432/02, § 25.

¹¹¹ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. 02. 2000, *Jasper proti Spojenému království*, č. 27052/95, § 51.

¹¹² Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. 02. 2000, *Rowe a Davis proti Spojenému království*, č. 28901/95, § 54.

¹¹³ KMEC, Jiří. In: KMEC, Jiří, KOSAR, David, KRATOCHVIL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 748.

¹¹⁴ Rozsudek 3. senátu ESLP ze dne 19. 06. 2001, *Atlan proti Spojenému království*, č. 36533/97, § 37-46.

¹¹⁵ KMEC, Jiří. In: KMEC, Jiří, KOSAR, David, KRATOCHVIL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 746.

Kontradiktornost se považuje za obecný právní princip, kterým je ovládáno každé soudní řízení a je jeho nejzákladnějším principem, protože podstatou každého procesu je konfrontace dvou stran, které stojí v kontradiktorním, tedy protikladném postavení.¹¹⁶ Je ji teda možno považovat za jednu z nejzákladnějších a zároveň nejdůležitějších garancí každého procesu.¹¹⁷

Není správné ztotožňovat nebo odvozovat zásadu kontradiktorní od toho-kterého modelu trestního řízení. V tomto ohledu se má na mysli angloamerický systém. Děje-li se to, jedná se o nepochopení podstaty kontradiktornosti. Tato teze se opírá minimálně o dva silné argumenty.

Prvním z nich je historický. Francie si několik set let udržovala tradici klasického inkvizičního procesu. V roce 1897 byl novelizován napoleonský trestní řád *Code d'instruction criminelle* a touto změnou se do čisté inkvizice dostaly prvky moderního trestního řízení. Jednalo se o konkrétní fragmenty kontradiktornosti v podobě práva obviněného na obhajobu již v přípravném řízení, práva navrhnout důkazy či nahlížet do spisů.¹¹⁸ Nelze ale říct, že touto novelou by se francouzský inkviziční proces změnil tak, že by opustil svou stávající podobu a následně mohl nosit přívlastek adversární.

Druhý argument vyplývá z judikatury ESLP, konkrétně z rozsudku *Brandstetter proti Rakousku*. Z něho vyplývá, že kontradiktornost, tak jak je vnímaná na poli EÚLP, se nespojí s konkrétním procesním modelem. ESLP *expressis verbis* uvádí, že: „jsou myslitelné různé způsoby, jak vnitrostátní právo zajistí naplnění tohoto požadavku. Avšak ať již je zvolena jakákoliv metoda, měla by zajišťovat, aby druhá strana měla vědomost o existenci nějakého vyjádření, a aby měla reálnou možnost se k němu vyjádřit.“¹¹⁹

Dalším podstatným milníkem v chápání kontradiktornosti je, že už není chápána jen jako procesní pravidlo, ale jedná se o subjektivní právo jednotlivce plynoucí z čl. 6 odst. 1 EÚLP. Pro strany řízení představuje prostředek spravedlivého uplatňování argumentů a využívání stejných možností a lhůt k prodiskutování jejich argumentů, lze ji prezentovat jako subjektivní právo obhajoby a je lidským právem na evropské úrovni.¹²⁰

¹¹⁶ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vyd. Praha: Orac, 2002, s. 147.

¹¹⁷ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 29. 05. 1986, *Feldbrugge proti Holandsku*, č. 8562/79, § 13.

¹¹⁸ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první, Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, s. 11.

¹¹⁹ Rozsudek senátu ESLP ze dne 28. 08. 1991, *Brandstetter proti Rakousku*, č. 11170/84. 12876/87, 13468/87, § 67.

¹²⁰ GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnění zásady kontradiktornosti při dokazování v trestním konání. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 130.

Zásada kontradiktornosti je chápána jako tzv. superzásada, protože se pojí, resp. v sobě zahrnuje vícero zásad a práv, jako je rovnost zbraní, právo obviněného účastnit se řízení před soudem a předkládat důkazy a právo na kontradiktorní výslech svědka.¹²¹

Spencer jakožto spoluautor evropského projektu *Corpus Juris*, který sledoval možnost vytvořit společné principy hmotného a procesního práva v zemích Evropské unie, vypracoval a pojmenoval zásady, které spolu vytváří podstatu zásady kontradiktornosti. Podle Spencera tedy musí být hlavní líčení veřejné (*court should sit in public*), soud musí rozhodovat ve věci pouze na základě důkazů, které byly projednány a provedeny veřejně v průběhu hlavního líčení (*public debate*), důkazy musí být předneseny ústně před soudem (*first-hand knowledge*), soud musí v průběhu řízení slyšet důkazy přímo z původního zdroje informace a nikoli ze zdroje zprostředkovaného (*origin source of information, not second-hand thought the mouth of an intermediary*) a posledním prvkem je konfrontační zásada (*principle of confrontation*), podle které obviněnému musí být dána příležitost prověřit věrohodnost (*challenge the truthfulness*) svědků předvolaných proti němu.¹²²

Pro úplnost je vhodné dodat, že i evropské právo *stricto sensu* (tedy právo Evropské unie) vyžaduje, aby jak trestní, tak netrestní řízení bylo kontradiktorní. Odkazuje přitom častokrát na závěry, které učinil ESLP ve své rozhodovací činnosti. Konkrétně mezi prvky kontradiktornosti zahrnuje právo mít poznatky o všech důkazech předložených soudu za účelem ovlivnění jeho rozhodnutí a mít k nim připomínky, právo mít dostatek času na obeznámení se s těmito důkazy a právo předkládat vlastní důkazy.¹²³

3.7 Uplatnění zásady kontradiktornosti v trestním řízení

Zásada kontradiktornosti, tak jak je již známo, není v trestním řádu nikde definována. Tuto skutečnost lze určitě hodnotit jako nedostatek aktuální právní úpravy. Z toho důvodu nám zůstává jenom odhalovat konkrétní prvky této zásady v různých procesních institutech.

Jak bylo naznačeno výše, z judikatury ESLP a judikatury Ústavního soudu vyplývá, že zásada kontradiktornosti se vztahuje na celé trestní řízení. Neuplatňuje se však v celém jeho průběhu ve stejném rozsahu. Míra, v jaké se tato zásada projevuje ve stadiu dokazování, závisí

¹²¹ JELÍNEK, Jiří. Základní zásady trestního řízení – stále trauma české trestní legislativy. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 15.

¹²² FENYK, Jaroslav. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: FENYK, Jaroslav (ed). *Pocła Dagmar Cisařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 13, 15.

¹²³ FRA - Agentur der Europäischen Union für Grundrechte. *Handbuch zu den europarechtlichen Grundlagen des Zugangs zur Justiz* [online]. Luxemburg: Amt für Veröffentlichungen der Europäischen Union, 2016, s. 48-49. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/de/publication/2019/handbuch-zu-den-europarechtlichen-grundlagen-des-zugangs-zur-justiz>.

od toho- kterého stadia trestního řízení, ale i od konkrétních důkazních prostředků a pramenů důkazů. Určitě se tedy bude zásada kontradiktornosti uplatňovat méně v dovolacím řízení, ve kterém soud posuzuje převážně otázky právní a dokazování provádí zcela výjimečně.¹²⁴

Podobné platí i pro přípravné řízení, ve kterém se dokazování realizuje v podstatně širokém rozsahu, ale tato fáze řízení v zásadě neprobíhá veřejně¹²⁵ a je vedeno v písemné formě. Z toho důvodu se v přípravném řízení uplatňuje zásada kontradiktornosti jen v omezené míře a zásada rovnosti zbraní je vyvažována principem *favor defensionis*.¹²⁶ Přesto můžeme i v právní úpravě přípravného řízení najít prvky kontradiktornosti.

Některé důkazy lze opatřovat a provádět až po zahájení trestního stíhání, aby bylo zachováno právo obviněného na obhajobu a kontradiktorní charakter řízení. Typicky se jedná o výslechy svědků, nejedná-li se o neodkladný nebo neopakovatelný úkon za účasti soudce podle § 158a TŘ, který zde vystupuje jako garant zákonnosti.¹²⁷

Odrazem kontradiktornosti je např. účast obviněného a obhájce na vyšetřování ve smyslu § 165 TŘ.¹²⁸ Podle odst. 2 tohoto ustanovení: „*obhájce je již od zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit.*“ Jedná se především o výslech obviněného nebo svědka. Obhájce musí ale v každém případě o účast na těchto procesních úkonech požádat policejní orgán a využije-li toto právo, může vyslýchaným osobám klást otázky.¹²⁹ Trestní řád přiznává v § 165 odst. 1 obdobné právo i obviněnému, který nemá obhájce.

Přípravné řízení by mělo být co nejúplnější, všestranné a mělo by zacházet do všech podrobností, aby jeho výsledky poskytly co nejúplnější podklad pro rozhodnutí o tom, zda má být podána obžaloba. Jádrem trestního řízení ale zůstává hlavní líčení.¹³⁰

¹²⁴ § 265r odst. 7 TŘ.

¹²⁵ Výjimkami ze zásady neverejnosti (tajnosti) přípravného řízení je např. procesní nárok obhájce být přítomen při vybraných vyšetřovacích úkonech již od zahájení trestního stíhání (§ 165 odst. 2, 3 TŘ), procesní nárok osoby podávající vysvětlení na právní pomoc advokáta (§ 158 odst. 4 TŘ) aj. Více viz: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 492.

¹²⁶ VRÁBLOVÁ, Miroslava, ŠANTA, Ján. Přípravné konanie verzus hlavné pojednávania. In: ZÁHORA, Jozef (ed.). *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014, s. 202.

¹²⁷ PÚRY, František. Některé limity dokazování v trestním řízení. In: Kolektiv autorov. *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2012, s. 200.

¹²⁸ ŠAMKO, Peter. *Kontradiktórnosť hlavného pojednávania (niektoré teoretické a praktické problémy)* [online]. pravnelisty.sk, 25. ledna 2013, [cit. 28. července 2021]. Dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a206-kontradiktornost-hlavneho-pojednavania-niektore-teoreticke-a-prakticke-problemy>.

¹²⁹ § 165 odst. 2, 3 TŘ

¹³⁰ FRYŠTÁK, Marek. Meze a rozsah dokazování v přípravném řízení. In: Kolektiv autorov. *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2012, s. 225.

Hlavní líčení lze považovat za nejdůležitější stádium trestního řízení, ve kterém se nejvíce uplatňují základní zásady trestního řízení, zejména zásada obžalovací, zásada oficiality, zásada veřejnosti, ústnosti, bezprostřednosti. Dochází k plnému zajištění práva na obhajobu a ústavních záruk soudcovské nezávislosti a nestrannosti.¹³¹ To z toho důvodu, že v něm leží těžiště dokazování a rozhodování.¹³² Se zásadou kontradiktornosti tomu není jinak. I ta nachází svůj nejširší aplikační rozsah právě v hlavním líčení.

Ve smyslu § 203 odst. 1 TŘ „*hlavní líčení řídí a, nestanoví-li zákon jinak, dokazování provádí předseda senátu. Provedením jednotlivého důkazu nebo úkonu může pověřit člena senátu, anebo může jeho provedení uložit státnímu zástupci za podmínek § 180 odst. 3. Tím není dotčeno právo státního zástupce, obžalovaného a jeho obhájce žádat o provedení důkazu podle § 215 odst. 2.*“ Toto ustanovení vymezuje základní úkoly předsedy senátu v průběhu hlavního líčení. S tím souvisí i § 2 odst. 5 TŘ, který zakotvuje oprávnění jak státního zástupce, tak obhajoby, aby na podporu svých tvrzení a stanovisek navrhovali a prováděli důkazy. Soud tím ale není zbaven povinnosti, aby sám doplnil dokazování v takovém rozsahu, v jakém je to nevyhnutelné pro jeho rozhodnutí ve věci, byť povinnost dokazovat vinu obžalovaného má v řízení státní zástupce jako orgán veřejné žaloby.

V řízení před soudem státní zástupce ztrácí svoje postavení *dominus litis* a z něho pramenící dozorová oprávnění, stává se stranou řízení ve smyslu § 12 odst. 6 TŘ a leží na něm materiální důkazní břemeno ohledně prokázání viny obžalovaného. Řídí se přitom především § 180 odst. 2 a 3 TŘ, podle kterého vystupuje tak, aby byly objasněny všechny rozhodné skutečnosti a za tímto účelem z vlastní iniciativy nebo na žádost předsedy senátu opatřuje důkazy. To i takové, které nebyly dosud opatřeny nebo provedeny.

Z vyhledávací zásady vyplývá pro soud odpovědnost za zjištění skutkového stavu v hlavním líčení a odpovídá tomu i reálný stav v praxi, kdy si soud pořád udržuje poměrně dominantní postavení co do dokazování. Předseda senátu začíná dokazování podle § 207 odst. 1 TŘ výslechem obžalovaného k obsahu obžaloby a byl-li uplatněn nárok na náhradu škody, tak i k tomuto nároku. Podle Muláka tím nejpodstatnějším kontradiktorním prvkem práv obžalovaného v hlavním líčení je právě jeho možnost, aby se osobně vyjádřil k podané a přednesené obžalobě.¹³³

¹³¹ MULÁK, Jiří. Přípravné řízení – jeho účel, zásady a jeho vztah k řízení před soudem. In: ČENTĚŠ, Jozef a kol. „*Efektivnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy*“. Bratislava: Univerzita Komenského, 2020, s. 107.

¹³² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 483.

¹³³ MULÁK, Jiří. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení - evropské souvislosti a česká reflexe. *Bulletin advokacie* [online], 2019, č. 3, s. 33-37 [cit. 26. července 2021]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe#ftn120>.

Pořadí provádění dalších důkazů stanovuje předseda senátu podle vlastní úvahy. Vyslýchá svědky, znalce, při dodržení pravidel v § 211 TŘ čte protokoly o dřívější výpovědi obžalovaného, spoluobžalovaného, o výpovědi svědků, znalce apod. Předseda senátu ve smyslu § 212 TŘ předestírá výpovědi svědků nebo spoluobviněných, předkládá k nahlédnutí posudky, zprávy státních a jiných orgánů a další listiny, může je číst, navrhne-li to některá ze stran a předkládá stranám k nahlédnutí věcné důkazy.¹³⁴

Mezi další kontradiktorní prvky práv obžalovaného patří § 214 TŘ, podle kterého: „obžalovaný musí být po provedení každého důkazu dotázán, zda se chce k němu vyjádřit, a jeho vyjádření se zapíše do protokolu.“ Dále je to i právní úprava součinnosti stran při provádění dokazování podle § 215 TŘ. Strany trestního řízení jsou oprávněny se souhlasem předsedy senátu klást vyslýchaným osobám otázky. To zpravidla tehdy, když předseda senátu skončil se svými dotazy a členové senátu nemají dalších otázek. Toto pravidlo je rozvinuto § 215 odst. 2 TŘ, podle kterého: *státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce mohou žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz, zejména výslech svědka nebo znalce. Předseda senátu jim vyhoví zejména tehdy, jestliže jde o důkaz prováděný k jejich návrhu nebo jimi opatřený a předložený (...).* Předseda senátu jim ze zákonem stanovených důvodů nemusí vyhovět, např. jednalo-li by se o výslech svědka mladšího než osmnáct let. Takovým odmítnutím nesmí dojít k znevýhodnění obžalovaného ve vztahu k obžalobě ve smyslu zásady rovnosti zbraní.¹³⁵ Nevyhoví-li předseda senátu předmětné žádosti o provedení důkazu, je povinností soudu takové rozhodnutí náležitě odůvodnit.¹³⁶

Toto ustanovení souvisí s čl. 6 odst. 3 písm. d) EÚLP, který zakotvuje právo na kontradiktorní výslech svědka. Takovým výslechem se rozumí výslech, kterému je obviněný nebo jeho obhájce bezprostředně přítomen a při kterém může obviněný sám nebo prostřednictvím svého obhájce vyslýchanému svědkovi klást otázky a zpochybnit věrohodnost svědka.¹³⁷ V této souvislosti je nezbytné dbát na to, aby v průběhu celého trestního řízení bylo toto právo obviněnému poskytnuto minimálně jednou. Pro spravedlivé řízení proto postačuje, pokud výslech svědka bude vykonán v přítomnosti obžalovaného, resp. jeho obhájce v řízení před soudem, čímž se tento důkaz vystavuje kritické prověře.¹³⁸

¹³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 483.

¹³⁵ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 289.

¹³⁶ JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 214.

¹³⁷ MIČKAL, Martin. *Základní zásady a rekodifikace trestního práva procesního*. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 74.

¹³⁸ ČENTÉŠ, Jozef, LAZAREVA, Natália, ŠANTA, Ján. *Výslech svědka ako dôkazný prostriedok*. In: Kolektív autorov. *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2012, s. 243.

Nutno uvést, že toto právo se považuje za specifický aspekt práva na spravedlivý proces garantovaného v čl. 6 odst. 1 EÚLP. Dojde-li k zásahu do práva na kontradiktorní výslech svědka, ESLP ověřuje, zda bylo „porušení do takové míry, že mu (stěžovateli) byl upřen spravedlivý proces.“¹³⁹

Jak již vyplynulo, ani právo na kontradiktorní výslech svědka není absolutní a někdy takový výslech realizovat nejde. ESLP vyvinul pro tyto případy test, na základě kterého se přezkoumává použitelnost nekontradiktorně provedeného výslechu svědka.

Za prvé, musí existovat závažný důvod pro nepřítomnost svědka. Typicky se může jednat o případy, kdy svědek již zemřel, brání mu v tom strach, zdravotní důvody apod.¹⁴⁰ ESLP se však vyjádřil, že absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka nemůže být sama o sobě rozhodující o otázce spravedlnosti řízení.¹⁴¹ V takových případech lze výpověď svědka použít, dá-li k jejímu přečtení obžalovaný souhlas ve smyslu § 211 odst. 1 TŘ.

Druhým krokem je, že se testuje, zda výpověď svědka představuje výlučný nebo rozhodující důkaz. K existenci výlučného, jediného důkazu v řízení takřka nedochází, proto je významné posoudit existenci rozhodujícího důkazu. Tedy takového, který je usvědčující anebo tak významný, že podstatně ovlivní rozhodnutí soudu. Zdali se o takový důkaz jedná, je na posouzení vnitrostátních orgánů. Nesplní-li tuto povinnost, lze se dovolat přezkumu u ESLP.¹⁴²

V posledním stupni testu se zkoumá existence dostatečně vyvažujících faktorů, které by kompenzovaly ztížené podmínky, v nichž pracovala obhajoba. Je-li kompenzace dostatečná, na řízení jako celek se hledí jako na spravedlivé i přes skutečnost, že v konkrétním případě byl porušen čl. 6 odst. 3 písm. d) EÚLP. Mezi takové kompenzace lze zařadit např. vědomost soudu, že tvrzení nepřítomného svědka má nižší důkazní sílu a musí k takovému důkazu přistupovat rezervovaně a v odůvodnění rozhodnutí vysvětlit, proč považuje takový důkaz za spolehlivý. Dále musí nalézací soud poskytnout obžalovanému možnost vyjádřit se k výpovědi svědka a zpochybnit jeho věrohodnost. Významnou zárukou je i pořízení videozáznamu o průběhu výslechu svědka.¹⁴³

Tyto situace častokrát dopadnou na výslech utajovaného svědka podle § 55 odst. 2 TŘ či výslech agenta podle § 102a TŘ. Výslechy těchto osob se provádějí v režimu § 209 odst. 1

¹³⁹ Rozsudek 2. senátu ESLP ze dne 18. 06. 2006, *Balsán proti České republice*, č. 1993/02, § 35.

¹⁴⁰ MIČKAL, Martin. Základní zásady a rekodifikace trestního práva procesního. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 74.

¹⁴¹ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. 12. 2015, *Schatschaschwili proti Německu*, č. 9154/10, § 119-121.

¹⁴² MIČKAL, Martin. Základní zásady a rekodifikace trestního práva procesního. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 75.

¹⁴³ Tamtéž, s. 76.

TŘ. To znamená, že předseda senátu učiní vhodná opatření k zajištění bezpečnosti nebo utajení totožnosti svědka, případně může obžalovaného po dobu výslechu svědka vykázat z jednací místnosti. Tento výslech lze realizovat za užití videokonferenčního zařízení podle § 111a TŘ. Kontradiktornost je v tomto směru zabezpečena tak, že: „*po návratu do jednací síně však musí být obžalovaný seznámen s obsahem výpovědi svědka, může se k ní vyjádřit, a aniž by se se svědkem setkal, může mu klást otázky. Jde-li o svědka, jehož totožnost má zůstat utajena (§ 55 odst. 2), učiní předseda senátu opatření, která znemožňují zjistit skutečnou totožnost svědka.*“¹⁴⁴ Po výslechu utajovaného svědka v hlavním líčení soud provede takové úkony, které ověřují jeho věrohodnost za účelem naplnění zásady rovnosti zbraní.¹⁴⁵ Zároveň je pečlivě přezkoumáváno, zdali jsou naplněny důvody utajení totožnosti svědka.

Každopádně v případě utajovaného svědka podle § 55 odst. 1 TŘ je zákonem výslovně vyloučeno provedení konfrontace s obžalovaným ve smyslu § 104a odst. 5 TŘ jakožto zvláštního způsobu dokazování.

Vyjma dokazování, ale pořád v rámci hlavního líčení, nelze opomenout další nezanedbatelné prvky kontradiktornosti, kterými jsou závěrečné řeči stran ve smyslu § 216 TŘ.¹⁴⁶ Posledním kontradiktorním projevem obžalovaného v prvostupňovému nalézacím řízení je právo posledního slova, které lze rovněž zařadit mezi deriváty *favor defensionis*.

3.8 Budoucnost zásady kontradiktornosti v českém trestním řízení

V České republice se už dlouhá desetiletí diskutuje rekonstrukce trestního práva. K zčásti úspěšnému výsledku došlo v roce 2009, kdy byl přijat nový hmotněprávní kodex. Trestní zákoník z roku 2009 lze hodnotit jako zdařilé dílo, i když někteří autoři kritizují skutečnost, že jde jenom o úspěch poloviční, protože společně s hmotněprávním předpisem měla být rekonstruována i procesní část trestního práva.¹⁴⁷ S tímto názorem se lze ztotožnit, protože přijetím obou kodexů najednou by se zabezpečila lepší provázanost mezi právem hmotným a procesním.

Práce na připravované rekonstrukci trestního práva procesního pokračují dodnes. Dosud bylo vytvořeno již mnoho komisí a pracovních skupin a představeno několik věcných záměrů nového trestního řádu. Mnoho z nich se ale zaseklo hned na začátku prací s problematikou,

¹⁴⁴ § 209 odst. 1 TŘ.

¹⁴⁵ § 209 odst. 2 TŘ.

¹⁴⁶ PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1207.

¹⁴⁷ JELÍNEK, Jiří. Dokazování z hlediska budoucí právní úpravy českého trestního řádu. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 14.

kteřá je pro nový trestní řád snad nejdůležitější, ale zároveň velmi problematickou a kontroverzní, co do nalezení konsenzu. Jedná se o problematiku základních zásad trestního řízení.

Základní zásady a jejich uplatnění v procesním předpisu určují charakter trestního řízení. V tomto směru se odlišují odborné, ale i politické názory ohledně toho, jakými zásadami by mělo být ovládáno nové trestní řízení, které zásady současného trestního řádu by měly být zachovány v stávající podobě a které by měly být potlačeny do pozadí a nahrazeny jinými. Zároveň nepanuje ani jednotný názor na to, jestli mají být základní zásady trestního řízení výslovně vyjádřeny v novém procesním kodexu, a jestli ano, jakým způsobem tak má být učiněno. Diskutuje se např. o tom, zda je upravit v úvodních ustanoveních, anebo při konkrétních stádiích a institutech, ve kterých se budou uplatňovat.¹⁴⁸

S uvedenou problematikou základních zásad souvisí i zásada kontradiktornosti. Nový trestní řád měl, resp. stále má přinést „moderní kontradiktorní proces.“¹⁴⁹ V roce 2015 byl publikován dokument s názvem „Východiska a principy nového trestního řádu“, který jako jeden z cílů stanovuje, že „*nový trestní řád musí zajistit splnění všech závazků v trestně právní oblasti, které vyplývají pro Českou republiku z mezinárodních smluv a z právních předpisů Evropské unie, s přihlédnutím k relevantním doporučením a stanoviskům Rady Evropy.*“¹⁵⁰

Za tímto účelem má být, mimo jiné, v novém trestním řádu upravena výslovně zásada kontradiktornosti a rovnost stran.¹⁵¹ Má znít následovně: „(1) *Při dokazování v řízení před soudem mají strany právo provádět důkazy za stejných podmínek. Důkaz provádí ta strana, která důkaz navrhla. Jestliže provedení důkazu navrhne shodně více stran, rozhodne předseda senátu o tom, která z nich důkaz provede.* (2) *V případě provedení důkazu soudem mají strany právo vyjádřit se k provedenému důkazu. Spočívá-li provedení důkazu ve výslechu svědka nebo znalce, má každá ze stran právo klást otázky za stejných podmínek.* (3) *Obviněný nesmí být*

¹⁴⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. Základní zásady trestního řízení/trestního práva procesního v roce 2016. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 17 a nasl.

¹⁴⁹ VÁLOVÁ, Irena, PASEKOVÁ, Eva. *Hrozí judikatorní blouznění? Odborníci hodnotí návrh části trestního řádu* [online]. Česká advokátní komora, 4. ledna 2018 [cit. 30. července 2021]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=18256>.

¹⁵⁰ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Východiska a principy nového trestního řádu* [online]. portal.justice.cz [cit. 28. července 2021]. Dostupné z: <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>.

¹⁵¹ GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnění zásady kontradiktornosti při dokazování v trestním konání. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 135.

*odsouzen výlučně či v převažující míře na základě důkazu, k němuž neměl možnost se sám nebo prostřednictvím obhájce vyjádřit a, jde-li o výpověď svědka, klást mu otázky.*¹⁵²

Uvedená formulace kontradiktornosti reflektuje dosud prejudikované závěry ESLP i Ústavního soudu k pojetí zásady kontradiktornosti a spravedlivého řízení ve smyslu § 6 odst. 1 EÚLP. Zároveň se v ní odráží i zásada rovnosti zbraní, když mají strany právo provádět důkazy ze stejných podmínek. Odst. 3 obsahuje rovněž podmínky přípustnosti důkazu, který nebyl proveden kontradiktorním způsobem.

Za deficit této formulace lze považovat fakt, že nereflektuje výslovně právo na informace, tj. právo, resp. povinnost seznámit se se všemi dokumenty a důkazy, které mohou ovlivnit rozhodnutí a právo na vyjádření se k předloženým důkazům se podle tohoto znění vztahuje jen na důkazy opatřené soudem.

Lze kvitovat názor vyjádřený v komentovaném dokumentu, že zavedení zásady kontradiktornosti má posílit aktivitu stran při provádění důkazů, nelze však souhlasit s tvrzením, že by měla být upravena z důvodu posilující role státního zástupce v trestním řízení. Aktivita státního zástupce je spíše otázkou zavedení institutu formálního důkazního břemene obžaloby.¹⁵³

Zásadu kontradiktornosti se navrhuje zařadit mezi zásady, jimiž je ovládáno řízení před soudem. Z předchozích kapitol ale vyplývá, že je ní ovládáno celé trestní řízení, tedy od zahájení trestního řízení, přes hlavní líčení a řízení o opravných prostředcích až po výkon rozhodnutí. Jestliže má být kontradiktorní jenom soudní fáze řízení, je nevyhnutné zjednodušit právní úpravu přípravného řízení, protože i přes skutečnost, že již dnes máme model silného hlavního líčení a slabého přípravného řízení, realizuje se v přípravném řízení nezanedbatelná část procesních úkonů, které konec-konců spolupůsobí při rozhodování soudu o vině či nevině obviněného. Na tomto místě je tedy důležité připomenout, že koncepce vztahu přípravného řízení a hlavního líčení by měla stát na takovém modelu, že soudce rozhodující o vině by si měl svůj názor utvářet pouze z důkazů provedených v hlavním líčení za aplikace zásady kontradiktornosti, rovnosti zbraní, veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti a obsah spisu by měl sloužit především k učinění rozhodnutí, zda státní zástupce podá obžalobu k soudu.

V neposlední řadě se zákonodárce bude muset při zakotvení zásady kontradiktornosti do nového trestního řádu vypořádat i s mírou uplatnění jiných zásad a institutů, jako je zásada

¹⁵² Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Východiska a principy nového trestního řádu* [online]. portal.justice.cz [cit. 28. července 2021]. Dostupné z: <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>.

¹⁵³ Tamtéž.

legality a oportunity, zásada vyhledávací, postavení a role stran a soudu v soudním řízení a případně vyčlenění soudu z výčtu orgánů činných v trestním řízení ve smyslu § 12 odst. 1 TŘ a způsob úpravy důkazního břemene státního zástupce.

Závěr

Na tomto místě je potřebné učinit krátké shrnutí poznatků, které vzešly z této práce. Zásada kontradiktornosti jakožto hlavní téma této práce je možno považovat za fundamentální složku práva na spravedlivý proces, kterým musí být nevyhnutně ovládáno každé právem upravené řízení.

V úvodě práce byl stanoven hlavní cíl práce, kterým bylo objasnění zásady kontradiktornosti a posouzení, jak se uvedená zásada projevuje v českém trestním řízení podle aktuální právní úpravy trestního řádu a zhodnocení, jestli míra jejího uplatnění odpovídá standardům, které vyvinul ESLP.

Za tímto účelem byly stanoveny tři výzkumné otázky. Na tomto místě se pokusím vyhodnotit, jestli se podařilo naplnit cíl práce a zodpovědět zmiňované otázky.

„1. *Jaké základní modely trestního řízení tradičně právní nauka rozeznává a jak se od sebe vzájemně odlišují?*“ V rámci zodpovězení této otázky byly popsány tradiční modely trestního řízení, a to inkviziční a adversární. To z pohledu jak historického, tak z hlediska současného uplatnění definičních faktorů těchto systémů. Nad to byl popsán i model třetí, smíšený. Ten vznikl postupným sblížováním modelu inkvizičního a adversárního. Taktéž byly blíže rozebrány vzájemné podobnosti a odlišnosti jednotlivých procesních systémů. Byl učiněn závěr, že v dnešní době je vhodnější tvrdit, že v určitém řízení převažují prvky jednoho nebo druhého systému, protože jak inkviziční, tak adversární systém v čisté podobě se již skoro nevyskytuje.

V souvislosti s druhou výzkumnou otázkou, která zní následovně: „*jaký systém trestního řízení se uplatňuje v České republice*“ jsem dospěl k závěru, že za převážného uplatnění zásady legality, vyhledávání a zjišťování materiální pravdy (byť ze všech těchto zásad existují i početné výjimky), je možno české trestní řízení přiřadit ke kontinentálnímu procesu, ve kterém se uplatňuje osvícená inkvizice za současného působení mnoha prvků angloamerického trestního řízení.

Nejvýznamnější však bylo najít odpověď na třetí výzkumnou otázku, která zní: „*Jaký je význam zásady kontradiktornosti, jak se uplatňuje tato zásada v České republice a jaká je její budoucnost z pohledu rekonstrukce trestního řádu?*“ V části práce věnované této otázce byl ozřejměn pojem kontradiktornosti a vysvětlena dvoukolejnost chápání této zásady. Osobně se domnívám, že pojetí, ke kterému se kloní někteří autoři a spojují kontradiktornost výlučně s adversárním modelem trestního řízení, je nesprávné. Zásada kontradiktornosti je uplatňována jak v rámci inkvizičních, tak angloamerických systémů a při jejím vnímání je nezbytné

vycházet z judikatury ESLP. Právě na podkladě rozhodovací činnosti ESLP lze zásadu kontradiktornosti chápat jako esenciální složku práva na spravedlivé projednání věci a současně jako subjektivní právo jednotlivce na to, aby byl seznámen se všemi podklady, dokumenty a důkazy v průběhu trestního řízení a právo se k nim vyjádřit, ať již byly do řízení vneseny stranami řízení anebo soudem. Zároveň je nutné vést v patrnosti, že zásada prostupuje celým trestním řízením, neuplatňuje se tedy jen v řízení před soudem, jak je někdy mylně uváděno. S kontradiktorností jsou spojovány i další zásady – rovnost zbraní, veřejnost, ústnost, bezprostřednost a zásada zajištění práv na obhajobu včetně práva být přítomen při projednávání své věci.

Lze konstatovat, že již dnes je zásada kontradiktornosti poměrně značně zastoupena v trestním řízení a reflektuje tak evropské standardy. Uplatňuje se např. při kontradiktorním výslechu svědka, o kterém práce taky pojednala, anebo v rámci součinnosti stran v hlavním líčení podle § 215 TR.

V práci byla podrobena kritice formulace zásady kontradiktornosti v rámci připravované rekonstrukce trestního řádu. S určitostí lze zakotvení této zásady do budoucího trestního řádu vidět jako pozitivum, ale její vyjádření by ještě více mělo reflektovat závěry ESLP a Ústavního soudu.

V souvislosti s rekonstrukcí trestního práva procesního je možno říct, že před zákonodárcem leží nelehký úkol, jak do nové právní úpravy zakomponovat zásadu kontradiktornosti, tak, aby byla v kongruenci s ostatními procesními instituty a požadavky Úmluvy a judikatury ESLP. Musí se při tom vypořádat i s dalšími otázkami, jako je příkladmo institut formálního důkazního břemene státního zástupce či postavení a role jednotlivých subjektů v trestním řízení. Zejména pak státního zástupce a soudu.

Lze říct, že pokud nedojde k přijetí nového trestního řádu, nebudou ukončené ani diskuse ohledně zmiňovaných institutů a jedná se tak o nadčasové témata, kterým bych se rád věnoval v rámci dalšího výzkumu v budoucnosti při zpracování rigorózní práce.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- 1) BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2004, 348 s.
- 2) FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 928 s.
- 3) FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první, Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, 215 s.
- 4) FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 392 s.
- 5) IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo procesné I*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 528 s.
- 6) JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. vyd. Praha: Leges, 2018, 560 s.
- 7) JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, 864 s.
- 8) JESTŘÁB, Miloš. *Zásada objektivní pravdy v trestním řízení*. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1981, 79 s.
- 9) KALVODOVÁ, Věra, HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 503 s.
- 10) KURILOVSKÁ, Lucia. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia*. Šamorín: Heuréka, 2013, 141 s.
- 11) MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, 337 s.
- 12) OLEJ, Jozef, KOLCUNOVÁ, Marta, KOLCUN, Jozef. *Kontradiktórnosť v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2014, 232 s.
- 13) REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vyd. Praha: Orac, 2002, 265 s.
- 14) SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, 786 s.
- 15) SOLNAŘ, Vladimír. *Učebnice trestního řízení*. Praha: Melantrich, 1945, 224 s.

- 16) STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. I. a II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2011, 1144 s.
- 17) ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999, 404 s.
- 18) TOMOSZEK, Maxim. *Podstatné náležitosti demokratického právního státu*. Praha: Leges, 2016, 192 s.
- 19) ZÁHORA, Jozef a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, 320 s.

Komentáře

- 1) FENYK, Jaroslav, DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 1117 s.
- 2) HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, 1456 s.
- 3) KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVIL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 1696 s.
- 4) LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří, ZEZULOVÁ, Jana. *Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 484 s.
- 5) ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 4720 s.

Příspěvky ve sbornících

- 1) ČENTÉŠ, Jozef, LAZAREVA, Natália, ŠANTA, Ján. Výsluch svedka ako dôkazný prostriedok. In: Kolektív autorov. *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2012, s. 237-251.
- 2) FENYK, Jaroslav. Dokazování viny v trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 107-114.
- 3) FENYK, Jaroslav. Důkazní břemeno a trestní řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 67-74.
- 4) FENYK, Jaroslav. Volné hodnocení důkazů, materiální pravda, vnitřní přesvědčení, praktická jistota a důvěra v úsudek soudce v českém trestním řízení In: KALVODOVÁ,

- Věra, FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 117-135.
- 5) FENYK, Jaroslav. Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: FENYK, Jaroslav (ed). *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 9-16.
- 6) FRYŠTÁK, Marek. Meze a rozsah dokazování v přípravném řízení. In: Kolektiv autorov. *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2012, s. 223-236.
- 7) GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnenie zásady kontradiktornosti pri dokazovaní v trestnom konaní. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 128-138.
- 8) JELÍNEK, Jiří. Dokazování z hlediska budoucí právní úpravy českého trestního řádu. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 13-25.
- 9) JELÍNEK, Jiří. Základní zásady trestního řízení – stále trauma české trestní legislativy. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 9-18.
- 10) JÍLOVEC, Michal, KOZÁK, Vítězslav. Legalita a oportunita ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 60-72.
- 11) KRATOCHVÍL, Vladimír. Základní zásady trestního řízení/trestního práva procesního v roce 2016. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 15-35.
- 12) MIČKAL, Martin. Základní zásady a rekodifikace trestního práva procesního. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 73-85.
- 13) MICHORA, Zdeněk. Korunní svědek – minulost, současnost, budoucnost. In: FRYŠTÁK, Marek, HRUŠÁKOVÁ, Milana, VALDHANS, Jiří (eds.). *Dny práva 2016 - Days of Law 2016. Část X. Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 137-149.
- 14) MULÁK, Jiří. Přípravné řízení – jeho účel, zásady a jeho vztah k řízení před soudem. In: ČENTÉŠ, Jozef a kol. *„Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy“*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2020, s. 106-117.

- 15) MULÁK, Jiří. Zásada legality a oportunity v českém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 44-59.
- 16) PELC, Vladimír. Důkazní břemeno v trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 115-127.
- 17) PŮRY, František. Některé limity dokazování v trestním řízení. In: Kolektiv autorov. *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2012, s. 195-203.
- 18) ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady dokazování v připravovaném novém trestním řádu. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 45-66.
- 19) ŠČERBA, Filip. Zásada rychlosti řízení versus zásada materiální pravdy. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 94-102.
- 20) VRÁBLOVÁ, Miroslava, ŠANTA, Ján. Přípravné konanie verzus hlavné pojednávania. In: ZÁHORA, Jozef (ed.). *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014, s. 200-206.

Články v odborných časopisech

- 1) FENYK, Jaroslav. Etika v trestním řízení, respektive v soudní síni – soudce. *Státní zastupitelství*, 2018, roč. 16, č. 5, s. 21-24.
- 2) KANDOVÁ, Katarína. Musí (český) státní zástupce stíhat všechny trestné činy? *Státní zastupitelství*, 2018, roč. 15, č. 6, s. 27-36.
- 3) KANDOVÁ, Katarína. Pojem pravdy (nejen) v trestním řízení a některé související instituty. *Právník*, 2010, roč. 156, č. 10, s. 842-857.
- 4) KRISTKOVÁ, Alena. Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 3, s. 370-379.
- 5) KRISTKOVÁ, Alena. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*, 2014, roč. 18, č. 4, s. 4-13.
- 6) PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 11, s. 309-319.

- 7) TOMÁŠEK, Michal. Prorůstání adversárních a inkvizičních prvků při evropeizaci trestního procesu. *Právník*, 2009, roč. 148, č. 5, s. 467-480.

Právní předpisy

- 1) Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
- 2) Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- 3) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- 4) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.
- 5) Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.
- 6) Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Rozhodnutí ESLP

- 1) Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 29. 05. 1986, *Feldbrugge proti Holandsku*, č. 8562/79.
- 2) Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 6. 12. 1988, *Barberà, Messegué a Jabardo proti Španělsku*, č. 10590/83.
- 3) Rozsudek senátu ESLP ze dne 19. 12. 1989, *Kamasinski proti Rakousku*, č. 9783/82.
- 4) Rozsudek senátu ESLP ze dne 28. 08. 1991, *Brandstetter proti Rakousku*, č. 11170/84. 12876/87, 13468/87.
- 5) Rozsudek senátu ESLP ze dne 18. 02. 1997, *Nideröst-Huber proti Švýcarsku*, č. 18990/91.
- 6) Rozsudek senátu ESLP ze dne 18. 03. 1997, *Mantovanelli proti Francii*, č. 21497/93.
- 7) Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 25. 03. 1999, *Pélissier a Sassi proti Francii*, č. 25444/94.
- 8) Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. 02. 2000, *Jasper proti Spojenému království*, č. 27052/95.

- 9) Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. 02. 2000, *Rowe a Davis proti Spojenému království*, č. 28901/95.
- 10) Rozsudek 3. senátu ESLP ze dne 03. 03. 2000, *Krčmář proti České republice*, č. 35376/97.
- 11) Rozsudek 3. senátu ESLP ze dne 19. 06. 2001, *Atlan proti Spojenému království*, č. 36533/97.
- 12) Rozsudek 4. senátu ESLP ze dne 21. 02. 2002, *Ziegler proti Švýcarsku*, č. 33499/96.
- 13) Rozsudek 2. senátu ESLP ze dne 18. 06. 2006, *Balšán proti České republice*, č. 1993/02.
- 14) Rozsudek 5. senátu ESLP ze dne 15. 02. 2007, *Verdú Verdú proti Španělsku*, 43432/02.
- 15) Rozsudek 3. senátu ESLP ze dne 08. 06. 2010, *Andreescu proti Rumunsku*, č. 19452/02.
- 16) Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. 12. 2015, *Schatschaschwili proti Německu*, č. 9154/10.

Rozhodnutí Ústavního soudu

- 1) Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04 (N 60/36 SbNU 647).
- 2) Nález Ústavního soudu ze dne 27. června 2005, sp. zn. IV. ÚS 269/05 ((N 129/37 SbNU 629).
- 3) Nález Ústavního soudu ze dne 14. května 2006, sp. zn. I. ÚS 670/05 (N 88/41 SbNU 127).
- 4) Nález Ústavního soudu ze dne 24. listopadu 2009, sp. zn. II. ÚS 1681/08 (N 240/55 SbNU 325).
- 5) Nález Ústavního soudu ze dne 26. srpna 2010, sp. zn. III. ÚS 608/10 (N 173/58 SbNU 513).
- 6) Nález Ústavního soudu ze dne 12. května 2011, sp. zn. III. ÚS 1735/10 (N 90/61 SbNU 405).
- 7) Nález Ústavního soudu ze dne 3. dubna 2012, sp. zn. IV. ÚS 2119/11 (N 70/65 SbNU 3).
- 8) Nález Ústavního soudu ze dne 15. května 2014, sp. zn. III. ÚS 4851/12 (N 97/73 SbNU 589).
- 9) Nález Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2015, sp. zn. III. ÚS 599/14 (N 194/79 SbNU 207).
- 10) Nález Ústavního soudu ze dne 9. července 2019, sp. zn. I. ÚS 464/19 (N 132/95 SbNU 112).

Jiné zdroje

- 1) FRA - Agentur der Europäischen Union für Grundrechte. *Handbuch zu den europarechtlichen Grundlagen des Zugangs zur Justiz* [online]. Luxemburg: Amt für Veröffentlichungen der Europäischen Union, 2016, s. 48-49. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/de/publication/2019/handbuch-zu-den-europarechtlichen-grundlagen-des-zugangs-zur-justiz>.
- 2) HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník* [Beck-online]. Praha: C. H. Beck, 2009, [cit. 24. července 2021]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).
- 3) Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Východiska a principy nového trestního řádu* [online]. portal.justice.cz [cit. 28. července 2021]. Dostupné z: <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>.
- 4) MULÁK, Jiří. Prvky angloamerického modelu trestního řízení a jejich projevy v kontinentálním modelu trestního řízení. *Paneurópske právnické listy* [online], 2020, roč. III, č. 1 [cit. 15. července 2021]. Dostupné z: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/mulak-j/>.
- 5) MULÁK, Jiří. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe. *Bulletin advokacie* [online], 2019, č. 3, s. 33-37 [cit. 26. července 2021]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe#ftn120>.
- 6) ŠAMKO, Peter. *Kontradiktórnosť hlavného pojednávania (niektoré teoretické a praktické problémy)* [online]. pravnelisty.sk, 25. ledna 2013, [cit. 28. července 2021]. Dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a206-kontradiktornost-hlavneho-pojednavania-niektore-teoreticke-a-practicke-problemy>.
- 7) VÁLOVÁ, Irena, PASEKOVÁ, Eva. *Hrozí judikatorní blouznění? Odborníci hodnotí návrh části trestního řádu* [online]. Česká advokátní komora, 4. ledna 2018 [cit. 30. července 2021]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=18256>.